

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Τραπεζική και Χρηματοοικονομική**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Συγκριτική Ανάλυση της Επίδρασης της Οικονομικής Κρίσης
στη Χρηματοοικονομική Κατάσταση των Κυπριακών
Τραπεζών**

Ελένη Τσούντα

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Αναστασία Κοπίτα**

Μάιος 2019

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Τραπεζική και Χρηματοοικονομική**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Συγκριτική Ανάλυση της Επίδρασης της Οικονομικής Κρίσης
στη Χρηματοοικονομική Κατάσταση των Κυπριακών
Τραπεζών**

Ελένη Τσούντα

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Αναστασία Κοπίτα**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Τραπεζική και Χρηματοοικονομική από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2019

ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ

Περίληψη

Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε το 2007 από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής καταφέροντας να εξαπλωθεί και να επηρεάσει όλο τον πλανήτη. Η κρίση του 2007 χαρακτηρίστηκε ως η χειρότερη κρίση όλων των κρίσεων που εκδηλώθηκαν μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αρκετοί ήταν οι τομείς της οικονομίας οι οποίοι επηρεάστηκαν, με τον τραπεζικό τομέα να αποτελεί τον σημαντικότερο από αυτούς. Απόρροια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στον τραπεζικό τομέα ήταν οι συγχωνεύσεις και καταρρεύσεις μεγάλων τραπεζικών ιδρυμάτων όπως επίσης και οι μεταβολές στις αποδόσεις τους οι οποίες προέρχονταν από τις αλλαγές που δέχονταν στοιχεία του ισολογισμού και της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης. Αντιμέτωπο με την πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση βρέθηκε και το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου.

Ο σκοπός της παρούσας διατριβής είναι η ανάλυση της επίδρασης της οικονομικής κρίσης στις οικονομικές καταστάσεις τεσσάρων τραπεζικών ιδρυμάτων του κυπριακού τραπεζικού τομέα κατά τη χρονική περίοδο 2006-2016. Συγκεκριμένα, η ανάλυση στοχεύει να δώσει απαντήσεις στο πως επηρεάστηκαν η κερδοφορία και ρευστότητα των υπό εξέταση τραπεζών. Η ανάλυση επίσης στοχεύει να δώσει απαντήσεις και στο πως επηρεάστηκε η ποιότητα ενεργητικού των υπό εξέταση τραπεζών κατά τη χρονική περίοδο 2014-2017. Η μεθοδολογία που εφαρμόζεται είναι η χρηματοοικονομική ανάλυση με τη χρήση δύο αριθμοδεικτών για κάθε κατηγορία. Στα πλαίσια συγγραφής της παρούσας διατριβής, γίνεται χρήση σχετικής παγκόσμιας βιβλιογραφίας η οποία συνέβαλε στην ανάλυση των αιτιών της οικονομικής κρίσης, του χρονικού της, και των επιπτώσεων της στις τράπεζες τόσο άλλων χωρών όσο και της Κύπρου και η ανάλυση των οδηγιών εταιρικής διακυβέρνησης των τραπεζών.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι και οι πέντε εξεταζόμενοι δείκτες επηρεάστηκαν αρνητικά από την οικονομική κρίση αφού πριν το ξέσπασμα της ήταν σε καλύτερα επίπεδα.

Summary

The recent financial crisis started in 2007 in the United States of America and spread out globally. The crisis of 2007 was described as the worst of all crises that arose after the 2nd World War. Several sectors of the economy were affected, with the banking sector being the most critical of them. Multiple stigmas of the global financial crisis in the banking sector can be identified nowadays. Examples are the mergers and collapses of large banking institutions as well as the changes in their returns stemming from changes in balance sheet items and in the statement of comprehensive income. The recent financial crisis impacted the Cypriot banking system as well.

The purpose of this thesis is to analyze the impact of the economic crisis on the financial statements of four banking institutions in the Cypriot banking sector during the period 2006-2016. In particular, the analysis aims to provide answers on how the profitability and liquidity of those banks have been affected. Also the analysis aims to provide answers on how the asset quality of those banks has been affected during the period 2014-2017. The methodology applied is the financial analysis using two figures for each category. To support the context of this thesis, a relevant worldwide literature is used which has contributed to the analysis of the causes of the economic crisis, and its impact on the banks of other countries including Cyprus and the analysis of the corporate governance principles for banks.

The results of our analysis lead to the conclusion that while all five testing indicators were at better levels before the economic crisis, its outbreak affected them negatively.

Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια ολοκλήρωσης του μεταπτυχιακού προγράμματος της «Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Για την ολοκλήρωση της εν λόγω διατριβής καθώς και ολόκληρου του μεταπτυχιακού προγράμματος, οφείλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όσους στάθηκαν στο πλευρό μου αυτά τα τρία χρόνια.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κυρία Αναστασία Κοπίτα για την καθοδήγηση, τα σχόλια, τις εισηγήσεις και την εξαιρετική συνεργασία που είχαμε.

Στη συνέχεια θα ήθελα να εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ, στην οικογένεια μου και το σύζυγο μου για τη στήριξη τους κατά τη διάρκεια παρακολούθησης του προγράμματος της Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής. Τους ευχαριστώ για κάθε στιγμή που βρίσκονταν στο πλευρό μου είτε κατά τη διάρκεια εξεταστικής περιόδου, εκπόνησης εργασιών και πιο πολύ τους ευχαριστώ για την υποστήριξη που μου παρείχαν τον τελευταίο χρόνο κατά τη περίοδο συγγραφής της μεταπτυχιακής διατριβής. Ένα μεγάλο ευχαριστώ για την υπομονή και κατανόηση τους κάθε φορά που τους παραμελούσα για να μπορέσω να ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Επίσης, είναι υποχρέωση μου να εκφράσω ένα ευχαριστώ από καρδιάς στην κολλητή μου φίλη για την κατανόηση της ειδικά τον τελευταίο χρόνο.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	iii
Summary.....	iv
Ευχαριστίες.....	v
Εισαγωγή.....	1
Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	3
2.1 Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και Αίτια.....	3
2.1.1. Χρονικό της Κρίσης.....	7
2.2. Επίδραση της Οικονομικής Κρίσης στις Τράπεζες.....	11
2.2.1. Οικονομία της Κύπρου.....	17
2.2.2. Ο Τραπεζικός Τομέας στην Κύπρο.....	20
2.2.3. Η Επίδραση της Κρίσης στις Κυπριακές Τράπεζες.....	22
2.2.4. Οδηγία της Επιτροπής της Βασιλείας για την Εταιρική Διακυβέρνηση των Τραπεζών.....	27
2.2.4.1. Η Εταιρική Διακυβέρνηση των Κυπριακών Τραπεζών.....	32
Σχεδιασμός της Έρευνας.....	35
3.1 Δείγμα.....	35
3.2. Μεθοδολογία Έρευνας.....	38
3.3. Πηγές.....	40
Ανάλυση.....	41
4.1. Κερδοφορία.....	41
4.1.1. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων.....	41
4.1.2. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας του Ενεργητικού.....	44
4.2. Ρευστότητα.....	47
4.2.1. Δάνεια προς το Σύνολο του Ενεργητικού.....	47
4.2.2. Δάνεια προς Καταθέσεις.....	49
4.3. Ποιότητα ενεργητικού.....	51
Συμπεράσματα.....	53
Βιβλιογραφία.....	55
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	55
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία.....	61

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Ο τραπεζικός τομέας είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς της οικονομίας ο οποίος συντελεί στην ανάπτυξη και σταθερότητα της. Τα τελευταία χρόνια το τραπεζικό περιβάλλον παρουσιάζει ραγδαίες εξελίξεις με αποτέλεσμα να αποτελεί αντικείμενο μελέτης και προβληματισμού. Η πρόσφατη οικονομική κρίση οδήγησε σε σφοδρές εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα.

Την τελευταία πενταετία γίναμε μάρτυρες μεγάλων αλλαγών όπως το κούρεμα καταθέσεων και τις συγχωνεύσεις τραπεζών κυρίως λόγω κακοδιαχείρισης και έλλειψης μέτρων αντιμετώπισης. Σύμφωνα με την υπάρχουσα παγκόσμια βιβλιογραφία οι επιδράσεις της κρίσης στις τράπεζες διαπιστώνεται από τις αυξήσεις των μη εξυπηρετούμενων δανείων, την αρνητική μεταβολή της κερδοφορίας τους, της ρευστότητας τους καθώς επίσης και στοιχείων των οικονομικών καταστάσεων τους. Οι επιπτώσεις της κρίσης που διαπιστώνονται με τη χρήση της παγκόσμιας βιβλιογραφίας είναι κάτι που αναμένεται πως θα διαφανεί και με την ανάλυση των τραπεζικών ιδρυμάτων της Κύπρου.

Ο σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι η ανάλυση της επίδρασης της οικονομικής κρίσης στις οικονομικές καταστάσεις των κυπριακών τραπεζών. Αντικείμενο μελέτης της διατριβής είναι η ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων τεσσάρων τραπεζικών ιδρυμάτων της Κύπρου (Τράπεζα Κύπρου, Ελληνική Τράπεζα, USB Bank και Alpha Bank). Η ανάλυση γίνεται μέσω χρήσης αριθμοδεικτών και η εξεταζόμενη περίοδος είναι το 2006-2016. Επίσης εξετάζεται και ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων για την περίοδο 2014-2017 καθώς ο ορισμός τους ξεκίνησε από το 2014. Η σπουδαιότητα της παρούσας εργασίας είναι η περίοδος κατά την οποία εφαρμόζεται η διαχρονική σύγκριση για την κάθε τράπεζα ξεχωριστά καθώς και μεταξύ τους έτσι ώστε να αναλυθούν τα έτη πριν, κατά την διάρκεια και μετά την οικονομική κρίση.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται είναι η χρηματοοικονομική ανάλυση με τη χρήση αριθμοδεικτών. Γίνεται συγκριτική και διαχρονική ανάλυση η οποία παρουσιάζεται τόσο αριθμητικά όσο και γραφικά με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Office Excel 2007. Η συλλογή των στοιχείων της έρευνας έγινε από τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών οι οποίες θα αντληθούν από την ιστοσελίδα της Stockwatch και της USB Bank.

Η μεταπτυχιακή διατριβή αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη εισαγωγή στο θέμα της μεταπτυχιακής διατριβής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο το οποίο αποτελεί και το μεγαλύτερο μέρος της παρούσας διατριβής, γίνεται χρήση σχετικής παγκόσμιας βιβλιογραφίας για την ανάλυση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, των αιτιών και του χρονικού της. Επίσης γίνεται αναφορά στις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης σε τράπεζες του εξωτερικού. Στη συνέχεια επικεντρώνεται στην οικονομία της Κύπρου και το τραπεζικό της σύστημα τα οποία οδηγούν στο πιο σημαντικό μέρος αυτού του κεφαλαίου το οποίο είναι η επίδραση της οικονομικής κρίσης στον κυπριακό τραπεζικό τομέα. Ακολούθως επειδή η έλλειψη εταιρικής διακυβέρνησης, αποτέλεσε μια από τις βασικότερες αιτίες της οικονομικής κρίσης στην Κύπρο, γίνεται αναφορά στις οδηγίες της Επιτροπής της Βασιλείας για την εταιρική διακυβέρνηση των τραπεζών. Τέλος εξετάζεται η αποτυχημένη εφαρμογή τους η οποία οδήγησε στην κρίση.

Στο τρίτο κεφάλαιο ακολουθεί ο σχεδιασμός της έρευνας ο οποίος αναφέρεται στο δείγμα, τη μεθοδολογία και τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για να γίνει η ανάλυση.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει την ανάλυση η οποία γίνεται για να απαντηθούν ερωτήματα σχετικά με την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην κερδοφορία, ρευστότητα και ποιότητα του ενεργητικού των υπό εξέταση κυπριακών τραπεζικών ιδρυμάτων.

Τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας διατριβής αποτελούν τα συμπεράσματα τα οποία εξάγονται από την ανάλυση.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2.1 Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και Αίτια

Η οικονομική κρίση σύμφωνα με τον Dalaien (2016) ερμηνεύεται ως ένα φαινόμενο το οποίο εκδηλώνεται αιφνιδιαστικά και επηρεάζει αρνητικά την ομαλή λειτουργία της οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα η οικονομική κρίση μπορεί να αναφέρεται σε κρίση νομίσματος, ισοζυγίου πληρωμών, δημόσιου ή εξωτερικού χρέους, χρηματοπιστωτικών αγορών και τραπεζών (Claessens and Kose 2013, Dalaien 2016). Σύμφωνα με την παγκόσμια ιστορία, κατά καιρούς οι οικονομίες χωρών βρέθηκαν αντιμέτωπες με κρίσεις του τραπεζικού τομέα (Reinhart and Rogoff 2008, Χαρδούβελης 2013). Πρόσφατα, η παγκόσμια οικονομία βρέθηκε αντιμέτωπη με μια τραπεζική κρίση το 2008, η οποία χαρακτηρίζεται από πολλούς ως η χειρότερη όλων των κρίσεων που εκδηλώθηκαν μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Dalaien 2016, Hodson and Quaglia 2009, Thakor 2015, Βογιατζή και Βογιατζής 2011, Δουράκης 2011, Τράπεζα της Ελλάδος 2014, Χαρδούβελης 2009). Η βιβλιογραφία είναι πλούσια σε μελέτες, άρθρα και βιβλία τα οποία διερεύνησαν τα αίτια, τις επιπτώσεις, τις πολιτικές αντιμετώπισης όπως και τις εξελίξεις της οικονομικής κρίσης του 2007. Βάσει της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, στην παρούσα ενότητα θα αναφερθούμε στα αίτια και το χρονικό της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.

Πριν το ξέσπασμα της κρίσης και συγκεκριμένα κατά τη χρονική περίοδο 2002-2007 η οικονομία παρουσίαζε ανάπτυξη, με τη ρευστότητα και τη πιστωτική επέκταση να αυξάνονται επιπρόσθετα με το πληθωρισμό, την ανεργία και τα επιτόκια που κινούνταν σε χαμηλά επίπεδα (Clerides and Stephanou 2009, Βογιατζή και Βογιατζής 2011, Κολλίντζας και Ψαλιδόπουλος 2009, Χαρδούβελης 2011). Η τροχιά ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας ανακόπηκε το 2009 καθώς άρχισε να επηρεάζεται αρνητικά από την εξάπλωση της οικονομικής κρίσης ανά το παγκόσμιο (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014). Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε τον Αύγουστο του 2007 από την αγορά των

στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, ενώ από το Σεπτέμβριο του 2008 με τη πτώχευση της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers εξαπλώθηκε και στον υπόλοιπο κόσμο (Δουράκης 2011, Τράπεζα της Ελλάδος 2014, Φίλος κ. συν. 2011). Όπως αναφέρει ο Καραμούζης (2009, σελ. 11) «η κρίση του 2007 ξεκίνησε από το χρηματοπιστωτικό τομέα των ΗΠΑ, μετατράπηκε ταχύτατα σε διεθνή κρίση κεφαλαιαγορών για να καταλήξει σε σημαντική παγκόσμια οικονομική ύφεση».

Μια πληθώρα μακροοικονομικών και χρηματοοικονομικών παραγόντων ήταν που συνέβαλε στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης (Χαρδούβελης, 2011). Αρχικά, ένας από τους μακροοικονομικούς παράγοντες ήταν οι μακροοικονομικές αστάθειες των χωρών. Οι αυξημένες εξαγωγές της Κίνας προς τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής είχαν σαν αποτέλεσμα οι καθαρές εξαγωγές της να παρουσιάζουν πλεόνασμα σε αντίθεση με των Ηνωμένων Πολιτειών που παρουσίαζαν έλλειμμα. Αυτές οι αστάθειες μεταξύ των χωρών είχαν σαν αποτέλεσμα την αύξηση της ρευστότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπως επίσης και τη μείωση των επιτοκίων τα οποία με τη σειρά τους οδήγησαν σε αύξηση των δανείων (Καραμούζης 2009, Κολλίντζας και Ψαλιδόπουλος 2009, Λεβεντάκου 2011, Χαρδούβελης 2009, Χαρδούβελης 2011).

Η αύξηση των δανείων η οποία προήλθε από τη μείωση των επιτοκίων, συντέλεσε στη συνεχιζόμενη αύξηση των τιμών των ακινήτων από το 2001. Λόγω της οικονομικής ανάπτυξης που επικρατούσε τα προηγούμενα χρόνια, οι τράπεζες χορηγούσαν δάνεια με μεγάλη ευκολία για την αγορά κατοικίας ακόμη και σε άτομα τα οποία ενδεχομένως να μην ήταν σε θέση να καταβάλλουν τις δόσεις τους. Το 2006, ξέσπασε η φούσκα στην αγορά κατοικίας καθώς οι τιμές των ακινήτων παρουσίασαν σημαντικές μειώσεις οι οποίες προήλθαν από τις αυξήσεις των επιτοκίων. Οι μειώσεις στις τιμές των ακινήτων με το ξέσπασμα της φούσκας στην αγορά κατοικίας, είχαν ως αποτέλεσμα οι δανειολήπτες να μην εξυπηρετούν τις δανειακές υποχρεώσεις τους είτε γιατί δεν ήταν σε θέση είτε επειδή αντιλήφθηκαν πως η κατοικία τους άξιζε λιγότερα από το ποσό που δανείστηκαν (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Καραμούζης 2009, Χαρδούβελης 2009, Χαρδούβελης 2011).

Τρίτη μακροοικονομική αιτία της πρόσφατης κρίσης ήταν η αποτελεσματικότητα των αγορών, οι ορθές αποφάσεις των πολιτών οι οποίες με τη σειρά τους βοηθούσαν στην

εύρυθμη λειτουργία των αγορών, καθώς επίσης και τα χαμηλά επιτόκια που παρατηρούνταν. Η ταυτόχρονη ύπαρξη αυτών των τριών πραγμάτων είχε ως αποτέλεσμα οι τράπεζες να στρέφονται σε επενδύσεις ναί μεν με υψηλές αποδόσεις όμως εμπεριείχαν υψηλούς κινδύνους τους οποίους αφήφησαν (Βογιατζή και Βογιατζής 2011, Καραμούζης 2009, Χαρδούβελης 2009, Χαρδούβελης 2011).

Λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1929 ήταν αναπόφευκτο να μην ληφθούν περιορισμοί για τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Πριν το ξέσπασμα της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, οι αρμόδιες αρχές για την άσκηση εποπτείας στο χρηματοπιστωτικό τομέα επειδή έβλεπαν πως οι αγορές ήταν αποτελεσματικές, αποφάσισαν άρση της ισχύος αρκετών περιορισμών που είχαν ληφθεί. Η άρση είχε ως αποτέλεσμα οι τράπεζες να λειτουργούν ελεύθερα, κάτι που σε συνδυασμό και με άλλους παράγοντες οδήγησαν στην οικονομική κρίση. Αυτό ήταν που συνέβηκε και στη περίπτωση που έδιναν δάνεια με μεγάλη ευκολία σε άτομα τα οποία δεν είχαν τη δυνατότητα να εκπληρώνουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Φίλος κ. συν. 2011, Χαρδούβελης 2009, Χαρδούβελης 2011).

Προχωρώντας με τις χρηματοοικονομικές αιτίες, μια από αυτές ήταν η ελευθερία την οποία είχαν τα πιστωτικά ιδρύματα η οποία οδήγησε στην αύξηση των στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα τις αυξήσεις των τιμών των κατοικιών (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Καραμούζης 2009, Χαρδούβελης 2011). Επειδή οι εξασφαλίσεις των δανείων αποκτούσαν όλο και μεγαλύτερη αξία οι τράπεζες δάνειζαν αλόγιστα καθώς θεωρούσαν ότι τέτοιες πράξεις δεν περιείχαν κίνδυνο για τις ίδιες (Χαρδούβελης 2009). Επίσης η δυνατότητα που είχαν οι τράπεζες να μεταφέρουν σε επενδυτικές τράπεζες μέσω τιτλοποιήσεων τα δάνεια που δόθηκαν σε αφερέγγυους δανειστές, τις απάλλασσε από το κίνδυνο που θα αντιμετώπιζαν σε περίπτωση που οι δανειστές δεν θα ήταν σε θέση να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Οι τιτλοποιήσεις επέτρεπαν στις τράπεζες να χορηγούν όλο και περισσότερα νέα δάνεια (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Φίλος κ. συν. 2011, Χαρδούβελης 2009).

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των πελατών τους καθώς και για να αυξήσουν την κερδοφορία τους παρείχαν δομημένα προϊόντα. Οι

υψηλές αποδόσεις των προϊόντων αυτών ήταν και ο λόγος της γρήγορης εξάπλωσης τους (Βογιατζή και Βογιατζής 2011, Καραμούζης 2009). Οι βαθμολογίες που έδιναν οι οίκοι αξιολόγησης δεν επέτρεπαν στους επενδυτές να αντιλαμβάνονται ότι αναλάμβαναν υψηλούς κινδύνους με την επένδυση τους σε τέτοια προϊόντα. Οι αξιολογήσεις των προϊόντων αυτών στην ανώτερη βαθμίδα γινόταν μόνο για την ικανοποίηση προσωπικών συμφερόντων των οίκων αξιολόγησης (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Βογιατζή και Βογιατζής 2011, Καραμούζης 2009, Λεβεντάκου 2011, Φίλος κ. συν. 2011, Χαρδούβελης 2009, Χαρδούβελης 2011). Οι υψηλές αποδόσεις που αναμένονταν από τις τιτλοποιήσεις καθώς και οι κίνδυνοι διατηρούνταν στην κατοχή των επενδυτικών τραπεζών (Χαρδούβελης 2009, Χαρδούβελης 2011).

Τα ρίσκα που δημιουργήθηκαν και οφείλονται στην επίδραση εσωτερικών παραγόντων αποτελούν ακόμη μια σημαντική χρηματοοικονομική αιτία της οικονομικής κρίσης. Σε περιόδους ύφεσης οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει μια τράπεζα ή ένα προϊόν μπορούν και εξαπλώνονται σε περισσότερες τράπεζες, προϊόντα, τομείς της οικονομίας καθώς επίσης και σε άλλες χώρες. Στην περίπτωση της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, οι εποπτικές αρχές επικεντρώθηκαν στη μείωση της επέκτασης κινδύνων για κάθε ξεχωριστή τράπεζα ή προϊόν και όχι στο σύνολο του συστήματος. Σύμφωνα με τον Χαρδούβελη (2009, 2011) αυτή η τακτική ήταν λάθος και επομένως αυτός είναι και ένας παράγοντας ο οποίος θα οδηγήσει τις εποπτικές αρχές σε νέες πολιτικές.

Επιπρόσθετη αιτία της χρηματοοικονομικής κρίσης, είναι ότι οι τράπεζες επικεντρώθηκαν στο πως να αυξάνουν τα κέρδη τους αγνοώντας τους κινδύνους που έπαιρναν επενδύοντας σε προϊόντα με υψηλές αποδόσεις, όπως και με τις αυξήσεις των αμοιβών των διοικήσεων των τραπεζών (Καραμούζης 2009, Λεβεντάκου 2011, Φίλος κ. συν. 2011, Χαρδούβελης 2011,).

Ένας λόγος που η κρίση των στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου εξαπλώθηκε ραγδαία και σε άλλες αγορές, είναι λόγω των υψηλών επιπέδων δανεισμού που υπήρχαν πριν την οικονομική κρίση. Όταν τα στοιχεία ενεργητικού στα οποία επένδυσαν οι επενδυτικές τράπεζες παρουσίασαν μειώσεις τότε οι τράπεζες αυτές έπρεπε να στραφούν στις πωλήσεις άλλων στοιχείων ενεργητικού. Αυτές οι πωλήσεις είχαν αρνητικό αντίκτυπο στις

τιμές των στοιχείων καθώς τις οδηγούσαν σε ακόμη μεγαλύτερες μειώσεις. Η παροχή δανείων σε μεγάλο βαθμό έθεσε αντιμέτωπες τις τράπεζες και κατ' επέκταση την οικονομία με υψηλούς κινδύνους (Χαρδούβελης 2009, Χαρδούβελης 2011).

2.1.1. Χρονικό της Κρίσης

Αν και η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση του 2007, ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, κατάφερε να εξαπλωθεί και να επηρεάσει όλο τον κόσμο. Ο λόγος αυτής της εξάπλωσης είναι η αλληλεξάρτηση των χωρών και των αγορών τους, με αποτέλεσμα όταν η οικονομική κρίση ξεκινήσει από μια χώρα να επηρεαστούν και οι χώρες που συνεργάζονται ή οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται εκεί (Καραμούζης, 2009). Πιο κάτω γίνεται μια σύντομη αναφορά στο χρονικό της κρίσης του 2007 και στα σημαντικότερα γεγονότα που εκτυλίχτηκαν με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Η αναφορά ξεκινά με γεγονότα που συνέβησαν στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και στη συνέχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ γίνεται αναφορά και στις περιπτώσεις της Ελλάδας και Κύπρου.

Μέχρι το 2006 λόγω των μειωμένων επιτοκίων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η αγορά κατοικίας και οι τιμές τους παρουσίαζαν ανοδική πορεία. Οι αυξήσεις στις τιμές των κατοικιών είχαν ως αποτέλεσμα οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί να δανείζουν σε μεγάλο βαθμό τα νοικοκυριά για την αγορά κατοικίας. Το γεγονός ότι τα νοικοκυριά που δανείζονταν δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις για να ανταποκριθούν στις δανειακές τους υποχρεώσεις, ήταν ένας λόγος οι τράπεζες να πωλούν τα δάνεια αυτά σε επενδυτές μέσω των τιτλοποιήσεων. Το 2006 όταν τα επιτόκια αυξήθηκαν, οι τιμές των κατοικιών άρχισαν να μειώνονται με αποτέλεσμα πολλοί από τους δανειολήπτες να μην εξυπηρετούν τα δάνεια τους (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Καραμούζης 2009, Λεβεντάκου 2011, Φίλος κ. συν. 2011, Χαρδούβελης 2009, Χαρδούβελης 2011).

Από τις αρχές του 2007 ακολούθησε σειρά χρεοκοπιών και ζημιών τραπεζών που σχετίζονταν με τα στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου. Ζημίες καταγράφηκαν και σε τράπεζες άλλων χωρών εξαιτίας της σχέσης που είχαν με το χρηματοπιστωτικό τομέα της Αμερικής. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η HSBC η οποία παρουσίασε ζημίες που

οφείλονταν σε εταιρεία της Αμερικής την οποία έλεγχε (United States of America 2011, Χαρδούβελης 2011). Οι ζημιές που σημείωσαν τα δυο επενδυτικά κεφάλαια της Bear Stearns τον Ιούλιο του 2007 ήταν το αποκορύφωμα της οικονομικής κρίσης (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011). Τα πιο πάνω διαδέχτηκαν και οι χαμηλές βαθμολογίες που δίνονταν από τους οίκους αξιολόγησης τον Ιούλιο του 2007 σε δάνεια υψηλού κινδύνου, ενώ σε προηγούμενες αξιολογήσεις στα ίδια δάνεια δόθηκαν υψηλές βαθμολογίες οι οποίες όπως διαπιστώθηκε δεν ήταν αντιπροσωπευτικές (United States of America 2011, Χαρδούβελης 2011).

Από τον Αύγουστο του 2007 η κρίση άρχισε να επηρεάζει και τράπεζες της Ευρώπης (Hodson and Quaglia 2009, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011). Αρχικά η IKB Deutsche Industriebank AG που είναι τράπεζα στη Γερμανία χρειάστηκε να προστατευτεί από πιθανή πτώχευση λόγω ζημιών που αντιμετώπισε (Hodson and Quaglia 2009, United States of America 2011, Χαρδούβελης 2011). Πρόβλημα με τη σειρά της αντιμετώπισε και η BNP Paribas λόγω ζημιών σε τρία επενδυτικά της ταμεία των οποίων αναγκάστηκε να αναστείλει τη λειτουργία τους. Ως ένα μέτρο για την αντιμετώπιση της κρίσης ήταν η απόφαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας όσο και άλλων κεντρικών τραπεζών, να ενισχύσουν με χρήμα την οικονομία (Hodson and Quaglia 2009, United States of America 2011, Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011).

Η ανάγκη της αγγλικής Northern Rock για παροχή χρημάτων από την Κεντρική Τράπεζα της Αγγλίας, οδήγησε σε εκροές καταθέσεων οι οποίες με τη σειρά τους οδήγησαν στις εγγυήσεις καταθέσεων έτσι ώστε να προστατευτούν οι καταθέτες (Hodson and Quaglia 2009, Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011). Ζημιές εξαιτίας των στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου συνεχίστηκαν να παρατηρούνται σε τράπεζες όπως για παράδειγμα στη UBS, Citigroup και τη Merrill Lynch (United States of America 2011, Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011).

Οι δανειολήπτες οι οποίοι δεν ανταποκρίνονταν στις δανειακές τους υποχρεώσεις, θα μπορούσαν να βρεθούν αντιμέτωποι με δέσμευση του ακινήτου τους. Με βάση σχέδιο του Δεκέμβριου του 2007, οι δανειολήπτες θα μπορούσαν να ανασάνουν καθώς θα σταματούσαν οι δεσμεύσεις ακινήτων. Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο πάλι οι κεντρικές

τράπεζες ενίσχυσαν με χρήματα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011).

Τα χρηματιστήρια δεν κατάφεραν να παραμείνουν αλώβητα από την οικονομική κρίση που άρχισε σιγά σιγά να επεκτείνεται σε όλο τον κόσμο. Ανεπηρέαστο δεν έμεινε ούτε το επιτόκιο της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των Ηνωμένων Πολιτειών το οποίο μειώθηκε. Η εξαγορά της επενδυτικής τράπεζας Bear Stearns από την JP Morgan Chase το Μάρτιο του 2008 ήταν γεγονός (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Δουράκης 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011).

Ενώ στις αρχές του δεύτερου τρίμηνου του 2008 παρατηρήθηκε ανάκαμψη εντούτοις αρχές του τρίτου τριμήνου, δύο από τους μεγαλύτερους οργανισμούς που παρείχαν στεγαστικά δάνεια απέτυχαν στο να αντλήσουν κεφάλαια. Επειδή ο κίνδυνος από την κατάρρευση της Fannie Mae και Freddie Mac θα ήταν αρκετά μεγάλος και θα επηρέαζε και την υπόλοιπη οικονομία, αναγκάστηκε η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών να τους παραχωρήσει χρήματα. Τελικά αυτοί οι δύο οργανισμοί κρατικοποιήθηκαν έτσι ώστε να προστατευθούν (Βαρουφάκης κ. συν. 2011 Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011).

Το Σεπτέμβριο του 2008 σειρά είχε η πτώχευση της Lehman Brothers η οποία ήταν μια από τις μεγαλύτερες τράπεζες επενδύσεων. Αν και υπήρξε ενδιαφέρον για αγορά της Lehman από την Barclays, εντούτοις δεν κατέστη δυνατή η συμφωνία λόγω του όρου που έθετε η Barclays ότι σε περίπτωση που θα υπήρχαν ζημιές θα τις επωμιζόταν ο κόσμος. Εκείνη τη μέρα που η Lehman Brothers χρεοκόπησε, είχε βρεθεί αγοραστής για την επενδυτική Merrill Lynch η οποία είχε αρχίσει να παρουσιάζει ζημιές το Νοέμβριο του 2007. Η πορεία της Lehman Brothers προς τη χρεοκοπία επηρέασε και την εταιρεία ασφάλισης AIG η οποία κρατικοποιήθηκε (United States of America 2011, Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011). Υπό τον έλεγχο του κράτους βρέθηκαν και τράπεζες από την Ευρώπη όπως ήταν οι περιπτώσεις της Fortis, της Bradford & Bingley και της Dexia (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011).

Εκείνο το διάστημα λόγω των χρεοκοπιών αρκετών τραπεζών, πολλές ήταν οι χώρες που αύξησαν το ποσό των εγγυημένων καταθέσεων έτσι ώστε να καθυστερήσουν το κοινό και να διασφαλίσουν τη σταθερότητα της οικονομίας (Hodson and Quaglia 2009, Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011).

Τον Οκτώβριο του 2008 η κρίση επηρέασε και τα πιστωτικά ιδρύματα της Ισλανδίας με αποτέλεσμα τη χρεοκοπία τριών από αυτών και τον έλεγχο τους από τη κυβέρνηση. Η χώρα πτώχευσε εξαιτίας της πτώχευσης των τραπεζών της. Η πτώχευση αυτή είχε αντίκτυπο και σε χώρες στις οποίες τα πιστωτικά ιδρύματα της Ισλανδίας εκτελούσαν εργασίες (Hodson and Quaglia 2009, Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Χαρδούβελης 2011).

Για να ανταπεξέλθουν στην οικονομική κρίση, οι κεντρικές τράπεζες χωρών εφάρμοσαν το μέτρο της μείωσης των επιτοκίων. Αυτό το μέτρο πάρθηκε και εφαρμόστηκε από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για πρώτη φορά τον Οκτώβριο του 2008 (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Δουράκης 2011, Τομπάζος 2010, Χαρδούβελης 2011).

Από το 2010 άρχισε ένας νέος κύκλος της οικονομικής κρίσης για την Ευρωπαϊκή Ένωση εξαιτίας της κρίσης που ξέσπασε στην Ελληνική οικονομία. Η Ελληνική κυβέρνηση εφάρμοσε διάφορα μέτρα τα οποία θα βοηθούσαν στην ανάκαμψη της οικονομίας. Οι βαθμολογίες από τους οίκους αξιολόγησης για την Ελληνική οικονομία τον Απρίλιο του 2010 ήταν όλο και πιο χαμηλές (Βαρουφάκης κ. συν. 2011, Χαρδούβελης 2011).

Η οικονομική κρίση άρχισε να επηρεάζει και την Κύπρο μετά τις χαμηλές βαθμολογίες που δόθηκαν από τους οίκους αξιολόγησης το 2011 (European Commission, 2013). Το 2012 ο τραπεζικός τομέας της κυπριακής οικονομίας κατέγραψε ζημιές ύψους σχεδόν πέντε δισεκατομμυρίων. Μια από τις μεγάλες τράπεζες της Κύπρου, η οποία ήταν η Λαϊκή, το 2012 αντιμετώπισε πρόβλημα με αποτέλεσμα να της παρασχεθεί βοήθεια από το κράτος καθώς και από τον μηχανισμό έκτακτης ρευστότητας. Το Μάρτιο του 2013 οι εξελίξεις για την Κυπριακή οικονομία ήταν καταγιστικές καθώς εφαρμόστηκε το κούρεμα καταθέσεων και η Λαϊκή τράπεζα οδηγήθηκε σε κλείσιμο, με τις εργασίες της να απορροφούνται από την Τράπεζα Κύπρου (Enjalbert and Vincent 2013, European Commission 2013, Ζένιος 2013).

2.2. Επίδραση της Οικονομικής Κρίσης στις Τράπεζες

Η πρόσφατη διεθνής χρηματοοικονομική κρίση είναι ένα γεγονός το οποίο επηρέασε αρνητικά αρκετούς τομείς της οικονομίας, με αποτέλεσμα να αποτελεί αντικείμενο μελέτης ούτως ώστε να διαφανούν τα αίτια, οι συνέπειες και τρόποι αντιμετώπισης της. Ο τραπεζικός τομέας είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς που επηρεάστηκε από την παγκόσμια οικονομική κρίση, με απότοκα (α) συγχωνεύσεις τραπεζών, (β) μεταβολές στις αποδόσεις τους (Amba και Almukharreq 2013, Andries et al 2016, Dalaien 2016, Eken et al. 2012, Fang, Lu και Su 2013, Hyz and Gikas 2015, Ivashina και Scharfstein 2010, Luboteni and Hoti 2017), και ακόμα και (γ) καταρρεύσεις μεγάλων τραπεζικών ιδρυμάτων ανά το παγκόσμιο (Eken et al. 2012, Hyz and Gikas 2015). Επομένως σε αυτή την ενότητα γίνεται αναφορά σε άρθρα που ασχολήθηκαν με τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στη πορεία των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Αρχικά ο Dalaien (2016) μελετά τις επτά τράπεζες του τραπεζικού τομέα της Ιορδανίας και της Ινδίας αντίστοιχα, με σκοπό να εντοπιστούν οι επιπτώσεις που είχαν από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Συγκεκριμένα η έρευνα του εξετάζει τις επιπτώσεις στη τιμή της μετοχής του τομέα, στην κεφαλαιακή επάρκεια, στο δείκτη καταθέσεων-δανεισμού, στα επιτόκια και στα μη εξυπηρετούμενα στοιχεία ενεργητικού κατά την χρονική περίοδο 2002-2014. Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της περιόδου 2002-2007 με αυτά της περιόδου 2008-2014, ο Dalaien (2016) παρατηρεί ότι η επίδραση της κρίσης στην τιμή της μετοχής του τραπεζικού τομέα της Ιορδανίας ήταν αρνητική λόγω της μείωσης που παρουσίασε μετά την κρίση. Επίσης αρνητικές ήταν και οι συνέπειες για την κεφαλαιακή επάρκεια, το δείκτη καταθέσεων-δανεισμού και τα μη εξυπηρετούμενα στοιχεία του ενεργητικού των τραπεζών της Ιορδανίας. Σε αντίθεση με τον τραπεζικό τομέα της Ιορδανίας, η τιμή της μετοχής και η κεφαλαιακή επάρκεια του Ινδικού τραπεζικού τομέα επηρεάστηκαν θετικά. Η οικονομική κρίση επιδρά αρνητικά στο δείκτη καταθέσεων-δανεισμού και στα μη εξυπηρετούμενα στοιχεία του ενεργητικού των τραπεζών της Ινδίας όπως συνέβηκε και στον τραπεζικό τομέα της Ιορδανίας. Αναφορικά με τα επιτόκια της Ιορδανίας υπήρξε ελάχιστη μείωση ενώ στη περίπτωση της Ινδίας σημειώθηκε μικρή αύξηση μετά την κρίση (Dalaien, 2016).

Οι Amba και Almkharreg (2013) με τη σειρά τους διενήργησαν έρευνα για να εξετάσουν τις επιπτώσεις που προέκυψαν από την χρηματοπιστωτική κρίση στις αποδόσεις των Ισλαμικών και συμβατικών τραπεζών. Με τη χρήση της μεθόδου T-test συγκρίνουν τις Ισλαμικές και συμβατικές τράπεζες και διερευνούν κατά πόσο η απόδοση των Ισλαμικών ήταν καλύτερη πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης. Το 2006-2007 που ορίζεται ως η περίοδος πριν την κρίση, εξετάστηκαν 130 συμβατικές και 54 Ισλαμικές τράπεζες ενώ τη περίοδο 2008-2009, εξετάστηκαν 94 συμβατικές και 36 Ισλαμικές. Οι Amba και Almkharreg (2013) αξιολογούν την κερδοφορία των τραπεζών με τη χρήση τριών αριθμοδεικτών καθώς και δυο μεταβλητών για καθένα από τα χαρακτηριστικά των τραπεζών όσον αφορά τη κεφαλαιακή διάρθρωση, τη ρευστότητα και τις υποχρεώσεις τους. Με βάση τα αποτελέσματα, οι δείκτες κερδοφορίας μειώθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης και στα δύο τραπεζικά συστήματα. Επιπρόσθετα οι δείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης και των ρευστοποιήσιμων στοιχείων ενεργητικού προς το βραχυπρόθεσμο παθητικό, παρουσίασαν μείωση κατά τη διάρκεια της κρίσης τόσο για τις Ισλαμικές όσο και τις συμβατικές τράπεζες σε αντίθεση με το δείκτη δανείων προς σύνολο ενεργητικού και αυτών της κατηγορίας των υποχρεώσεων που αυξήθηκαν. Ακόμα και στη περίπτωση των 1123 ευρωπαϊκών τραπεζών που διερευνήθηκαν από τους Eken et al (2012) παρατηρήθηκε αύξηση στο δείκτη δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού. Αν και η ρευστότητα των τραπεζών επηρεάστηκε αρνητικά όπως είχαν παρατηρήσει και οι Andries et al. (2016), εντούτοις οι συμβατικές τράπεζες ήταν σε καλύτερη θέση (Amba και Almkharreg, 2013). Έπειτα παρατηρήθηκε ότι τόσο πριν όσο και κατά τη διάρκεια της κρίσης οι δείκτες κερδοφορίας, ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού και γενικών εξόδων προς σύνολο ενεργητικού ήταν υψηλότεροι για τις Ισλαμικές τράπεζες. Αντιθέτως οι δείκτες καταθέσεων προς το σύνολο ενεργητικού, των ρευστοποιήσιμων στοιχείων ενεργητικού προς το βραχυπρόθεσμο παθητικό και των ενσώματων ιδίων κεφαλαίων ήταν υψηλότεροι για τις συμβατικές τράπεζες τόσο πριν όσο και κατά τη διάρκεια της κρίσης. Όσον αφορά το δείκτη δανείων προς το σύνολο ενεργητικού, παρατηρήθηκε υψηλή τιμή για τις Ισλαμικές τράπεζες πριν την κρίση ενώ κατά τη διάρκεια της ήταν υψηλός για τις συμβατικές. Τα αποτελέσματα του T-test έδειξαν πως η αρνητική επίδραση στους δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού και ιδίων κεφαλαίων ήταν σημαντική και για τα δυο τραπεζικά συστήματα και δεν υπήρξε σημαντική διαφορά μεταξύ τους όσον αφορά την κερδοφορία. Ακολούθως παρατηρήθηκε ότι η κεφαλαιακή

διάρθρωση των Ισλαμικών τραπεζών δεν επηρεάστηκε αρκετά σε αντίθεση με των συμβατικών τραπεζών. Σχετικά με τη ρευστότητα δεν παρουσιάστηκε σημαντική διαφορά μεταξύ των Ισλαμικών και συμβατικών τραπεζών ούτε πριν αλλά ούτε και κατά τη διάρκεια της κρίσης. Τέλος, ούτε και η κατηγορία των υποχρεώσεων στα δυο τραπεζικά συστήματα δεν σημείωσε αξιόλογη μεταβολή (Amba και Almukharraq, 2013).

Στη συνέχεια, οι Eken et al. (2012) παρουσιάζουν στοιχεία για τις αλλαγές στους ισολογισμούς 1123 ευρωπαϊκών τραπεζών, από 27 χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 2006-2010. Όπως ανέφεραν, απόρροια της οικονομικής κρίσης ήταν η πτώχευση πολλών τραπεζών καθώς επίσης οι συγχωνεύσεις και εξαγορές (Eken et al. 2012, Hyz and Gikas 2015). Πάρα την κρίση παρατηρήθηκε αύξηση των καταστημάτων και διπλασιασμός στο ενεργητικό των ευρωπαϊκών τραπεζών. Όσον αφορά τη κερδοφορία παρατηρήθηκε ελάχιστη αύξηση στο δείκτη καθαρού περιθωρίου επιτοκίου σε αντίθεση με την ελάχιστη μείωση που παρατηρήθηκε στο δείκτη μόχλευσης. Αντίθετα οι Amba και Almukharraq (2013) στη μελέτη τους παρατήρησαν μείωση του δείκτη καθαρού περιθωρίου επιτοκίου κατά τη διάρκεια της κρίσης. Σύμφωνα με τους Eken et al. (2012), οι δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού και ιδίων κεφαλαίων επηρεάστηκαν αρνητικά λόγω του ψηλού επιπέδου των μη εξυπηρετούμενων στοιχείων του ενεργητικού. Σε αντίθεση με την κεφαλαιακή επάρκεια που παρουσίασε σταδιακή αύξηση (Eken et al. 2012, Fang, Lu και Su 2013), ο δείκτης για την ανάλυση του κινδύνου ρευστότητας μειώθηκε. Σχετικά με το πιστωτικό κίνδυνο σημειώθηκε αύξηση στο λόγο των συνολικών δανείων προς το συνολικό ενεργητικό αντιθέτως με το λόγο των καταναλωτικών πιστώσεων προς τις συνολικές πιστώσεις όπου σημείωσε μείωση. Αρνητικές επιπτώσεις υπήρξαν και στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια όπου αυξήθηκαν σημαντικά (Andries et al. 2016, Eken et al. 2012, Hyz and Gikas 2015).

Ακολούθως, η έρευνα που διενήργησαν οι Fang, Lu και Su (2013) αναφέρεται στις επιπτώσεις της κρίσης στις αποδόσεις των εμπορικών τραπεζών κατά τη χρονική περίοδο 2004-2009. Η έρευνα τους επικεντρώθηκε στις 200 μεγαλύτερες τράπεζες στον κόσμο οι οποίες αξιολογήθηκαν με τη χρήση των δεικτών CAMELS. Υπάρχουν έξι αριθμοδείκτες οι οποίοι είναι: (α) αυτός της κεφαλαιακής επάρκειας, (β) της ποιότητας του ενεργητικού, (γ) της αξιολόγησης της διοίκησης, (δ) της κερδοφορίας, της ρευστότητας και (ε) της

ευαισθησίας στους κινδύνους της αγοράς. Οι Fang, Lu και Su (2013) χρησιμοποίησαν τους πέντε πρώτους από τους έξι αριθμοδείκτες CAMELS καθώς και το δείκτη ανάπτυξης. Μετά το ξέσπασμα της κρίσης παρατηρήθηκαν αξιόλογες μειώσεις σε όλους τους δείκτες εκτός από της κεφαλαιακής επάρκειας και διοίκησης. Όταν οι τράπεζες κατηγοριοποιήθηκαν με το αν βρίσκονται σε ανεπτυγμένες ή αναδυόμενες αγορές, το συμπέρασμα ήταν ότι οι αρνητικές επιπτώσεις που υπέστησαν οι τράπεζες στις ανεπτυγμένες αγορές ήταν περισσότερες. Τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναδυόμενες αγορές η κερδοφορία των τραπεζών χειροτέρευσε εξαιτίας της κρίσης. Έπειτα έγινε σύγκριση με βάση το μέγεθος των τραπεζών όπου αναδείχθηκε ότι οι τράπεζες που είχαν μεγαλύτερη κεφαλαιοποίηση επηρεάστηκαν σημαντικά μόνο στην κερδοφορία σε αντίθεση με εκείνες μικρής κεφαλαιοποίησης που κατέγραψαν μείωση μόνο στο δείκτη ρευστότητας (Fang, Lu και Su, 2013).

Ακόμη μια μελέτη η οποία χρησιμοποιεί τη μέθοδο των δεικτών CAMELS είναι αυτή των Hyz and Gikas (2015). Η μελέτη αυτή επιδιώκει να αξιολογήσει τις αποδόσεις των τεσσάρων μεγαλύτερων τραπεζικών ιδρυμάτων της Ελλάδας κατά τη χρονική περίοδο 2008-2013. Από ορισμένα στοιχεία τα οποία υπάρχουν στο άρθρο, εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι καταθέσεις, τα δάνεια και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια επηρεάστηκαν αρνητικά από την οικονομική κρίση. Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων τα οποία από το 2008 μέχρι το 2013 εξαπλασιάστηκαν. Εξαιτίας των συγχωνεύσεων και εξαγορών που προέκυψαν λόγω της κρίσης, παρουσιάστηκε μείωση των τραπεζικών ιδρυμάτων και των υποκαταστημάτων τους από το Σεπτέμβριο του 2011 μέχρι το Σεπτέμβριο του 2013, σε αντίθεση με τους Eken et al. (2012) που αναφέρθηκαν σε αύξηση των καταστημάτων των τραπεζών. Αντίθετα με την έρευνα των Fang, Lu και Su (2013), στη μελέτη αυτή χρησιμοποιούνται και οι έξι αριθμοδείκτες CAMELS. Σύμφωνα με τα συνολικά αποτελέσματα οι εξεταζόμενες τράπεζες επηρεάστηκαν αρνητικά (Fang, Lu και Su 2013, Hyz and Gikas 2015). Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας αυξήθηκε το 2013 σε σχέση με το 2008 για κάθε μια από τις εξεταζόμενες τράπεζες εκτός από την Εθνική Τράπεζα, αν και κατά τα ενδιάμεσα υπό εξέταση έτη παρουσιάζονταν αυξομειώσεις. Σχετικά με τη ποιότητα του ενεργητικού τα αποτελέσματα ήταν αρνητικά αφού ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων στοιχείων του ενεργητικού αυξήθηκε με γοργούς ρυθμούς από το 2008-2013, με το 2013 να είναι το έτος

που παρουσίασαν τις υψηλότερες τιμές όλες οι εξεταζόμενες τράπεζες. Όπως και ο Dalaien (2016) αναφέρθηκε σε αρνητική επίπτωση των μη εξυπηρετούμενων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών της Ινδίας και της Ιορδανίας έτσι και οι Hyz and Gikas (2015) αναφέρουν για την περίπτωση των τεσσάρων υπό εξέταση Ελληνικών τραπεζών. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο οι Hyz and Gikas (2015) παρατήρησαν ότι οι δείκτες διοίκησης και ρευστότητας χειροτέρευσαν σε αντίθεση με το δείκτη ευαισθησίας στους κινδύνους αγοράς ο οποίος βελτιώθηκε το 2013 συγκριτικά με το 2008. Η αρνητική εικόνα που παρουσίασε ο δείκτης της διοίκησης, μπορεί να βελτιωθεί λόγω των εξαγορών που έλαβαν χώρα. Η κερδοφορία των τεσσάρων Ελληνικών τραπεζών επιδεινώθηκε από το 2008-2011 ενώ από το 2011-2013 άρχισε να παρουσιάζει σημάδια ανάκαμψης.

Μια πιο συγκεκριμένη μελέτη είναι αυτή των Ivashina και Scharfstein (2010) οι οποίοι δείχνουν το πως επηρεάστηκε η παροχή πιστώσεων για τις εταιρείες κατά την περίοδο του τραπεζικού πανικού εξετάζοντας τα κοινοπρακτικά δάνεια. Αρχικά παρατηρήθηκε ότι τα νέα δάνεια μειώνονταν με γρήγορους ρυθμούς κατά την υπό εξέταση περίοδο, αν και η μείωση άρχισε να παρουσιάζεται από πριν. Παράλληλα σημαντική ήταν και η μείωση στις αναδιαρθρώσεις των δανείων και στα επενδυτικά δάνεια, με τις αναδιαρθρώσεις των δανείων να σημειώνουν τη μεγαλύτερη μείωση. Σχετικά με το νέο δανεισμό σε επενδυτικό και μη επενδυτικό επίπεδο πάλι η μείωση ήταν αξιοσημείωτη με τη μεγαλύτερη όμως πτώση να παρατηρείται στα νέα δάνεια μη επενδυτικού επιπέδου. Επιπρόσθετα, αρνητικά επηρεάστηκαν και οι νέες χορηγήσεις πιστωτικών διευκολύνσεων καθώς και τα μακροπρόθεσμα δάνεια (Ivashina και Scharfstein, 2010).

Οι Andrieş et al. (2016) διεξήγαγαν έρευνα για να εξετάσουν τις συνέπειες που προέκυψαν από την πρόσφατη οικονομική κρίση στις αποδόσεις των τραπεζών. Η μελέτη αυτή επικεντρώνεται στο πως συγκεκριμένοι παράγοντες επηρέασαν την αποδοτικότητα του ενεργητικού τραπεζών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης. Η εξεταζόμενη περίοδος είναι το 2004-2013 και για σκοπούς σύγκρισης αυτή διαχωρίζεται σε περίοδος πριν την κρίση (από το 2004-2008) και σε περίοδο κατά την οποία υφίσταται η κρίση (από το 2009-2013). Αναφορικά με το δείκτη αποδοτικότητας του ενεργητικού παρατηρήθηκε ότι επηρεάστηκε αρνητικά από την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση αφού σε όλες τις υπό εξέταση χώρες παρουσίασε μείωση το 2009 σε σύγκριση με το 2008 (Amba και

Almukharreq 2013, Andrieş et al 2016, Eken et al. 2012, Fang, Lu και Su 2013, Hyz and Gikas 2015, Luboteni and Hoti 2017). Μάλιστα σε αρκετές χώρες ο δείκτης αυτός λάμβανε αρνητικές τιμές κατά την περίοδο της κρίσης. Η κεφαλαιακή επάρκεια, το μέγεθος των τραπεζών, ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ, η επενδυτική στρατηγική και οι τράπεζες που το μεγαλύτερο ποσοστό του κεφαλαίου τους ανήκει σε ξένους επενδυτές είχαν θετικό αντίκτυπο στην κερδοφορία. Αντίθετα ο δείκτης των λειτουργικών εξόδων επιδρά αρνητικά στην κερδοφορία καθώς οι διοικήσεις των τραπεζών δεν διαχειρίστηκαν αποτελεσματικά τα έξοδα με αποτέλεσμα να ξεπερνούν τα έσοδα τους (Andrieş et al 2016, Fang, Lu και Su 2013, Hyz and Gikas 2015, Luboteni and Hoti 2017). Οι αυξήσεις στις αναλήψεις καταθέσεων και στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια όπως είναι λογικό επηρέασαν αρνητικά την κερδοφορία (Andrieş et al, 2016).

Μια άλλη μελέτη είναι αυτή των Luboteni and Hoti (2017), η οποία διερευνά τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης του 2008 σε τράπεζες στο Κόσσοβο, εστιάζοντας στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια για τη χρονική περίοδο 2006-2012. Το γεγονός ότι στο Κόσσοβο οι τράπεζες χρηματοδοτούνται από τις καταθέσεις και τον τοπικό δανεισμό και δεν εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις διεθνείς αγορές, οδηγεί σε μείωση των επιδράσεων που μπορεί να προκληθούν από την κρίση. Όπως διαπίστωσαν οι Luboteni and Hoti (2017) οι καταθέσεις και τα δάνεια του υπό εξέταση τραπεζικού τομέα παρουσίαζαν αύξηση χρόνο με το χρόνο, αντίθετα με τους Hyz and Gikas (2015) που παρατήρησαν μείωση τους. Συγκριτικά με χώρες της γύρω περιοχής, θετική τιμή στο ρυθμό καταθέσεων και δανείων για το 2009 παρουσίασαν μόνο η Αλβανία και το Κόσσοβο, με την Αλβανία μάλιστα να ήταν η χώρα που έλαβε τη μεγαλύτερη τιμή για το ρυθμό καταθέσεων. Εξετάστηκαν πέντε τράπεζες με την εφαρμογή των δεικτών αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων και ενεργητικού καθώς και του δείκτη κόστους προς έσοδα για να αναλυθεί η κερδοφορία. Ενώ για τη ποιότητα των δανείων τους εξετάζεται ο δείκτης των ζημιών που προβλέπονται ότι θα προκύψουν από δάνεια προς το σύνολο των δανείων. Όσον αφορά την κερδοφορία, παρουσιάστηκε βελτίωση των τριών δεικτών πριν την οικονομική κρίση σε αντίθεση με το 2008 όπου αρχίζουν να επιδεινώνονται. Η επιδείνωση του δείκτη κόστους προς έσοδα από το 2008 και έπειτα είναι εξαιτίας της κακής διαχείρισης από τη διοίκηση η οποία οδήγησε στην αύξηση των εξόδων. Επιπρόσθετα και ο δείκτης προβλέψεων των ζημιών από δάνεια προς το σύνολο των δανείων από το 2008 άρχισε να

χειροτερεύει με εξαίρεση το 2011 όπου παρουσίασε βελτίωση. Τέλος οι Luboteni and Hoti (2017) σύγκριναν τη περίοδο 2006-2007 με το 2008-2009, με τα αποτελέσματα της σύγκρισης τους να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η κερδοφορία καθώς και η ποιότητα των δανείων ήταν καλύτερη πριν το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά η επίδραση της κρίσης στο Κόσσοβο δεν ήταν στατιστικά (?) σημαντική γεγονός που οφείλεται στο ότι οι τράπεζες δεν σχετίζονται άμεσα με τις επηρεαζόμενες διεθνείς αγορές (Luboteni and Hoti, 2017).

Συμπερασματικά έχει καταστεί σαφές ότι η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση προκάλεσε ως επί το πλείστον αρνητικές συνέπειες στα τραπεζικά ιδρύματα. Αν και στα παραπάνω άρθρα οι εξεταζόμενες μεταβλητές, η χρονική περίοδος, ο αριθμός των τραπεζών και οι χώρες στις οποίες αναφέρονται διαφέρουν, εντούτοις σε αρκετές περιπτώσεις καταλήγουν στα ίδια αποτελέσματα. Είναι φανερό ότι η κερδοφορία των τραπεζών και η ρευστότητα τους έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό. Πολύ μεγάλο πρόβλημα αποτέλεσαν για τις τράπεζες οι μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις οι οποίες σημείωσαν αύξηση εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Φανερό είναι ότι η χρηματοοικονομική κρίση επίδρασε και σε στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων των τραπεζών όπως είναι οι καταθέσεις και τα δάνεια τους, με το νέο δανεισμό στις εταιρείες να επιβραδύνεται. Τέλος, η κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν έμεινε ανεπηρέαστη από τις οικονομικές εξελίξεις.

2.2.1. Οικονομία της Κύπρου

Η Κύπρος αποτελεί ένα μικρό νησί της Μεσογείου το οποίο ανεξαρτητοποιήθηκε το 1960 και από τότε η πορεία της οικονομίας του ήταν ανοδική, μια οικονομία η οποία ήταν κλειστή και βασιζόταν στο γεωργικό τομέα. Η ανοδική πορεία της οικονομίας σταμάτησε το 1974 εξαιτίας των αρνητικών επιπτώσεων που επέφερε η τουρκική εισβολή (Συρίχας, Μαρκίδου και Λουκά, 2012).

Το 1974 η ανεργία εκτοξεύθηκε στο 10%, ενώ ένα χρόνο μετά το επίπεδο της ανεργίας σημείωσε και πάλι αύξηση με αποτέλεσμα να φτάσει στο ιστορικό 16.9%, το οποίο ήταν το χειρότερο επίπεδο που παρατηρήθηκε μέχρι τότε από την ημέρα της ανεξαρτησίας της Κύπρου. Ανυπολόγιστες ήταν οι αρνητικές επιπτώσεις από την εισβολή αφού

επηρεάστηκαν αρκετοί τομείς της οικονομίας όπως, ο γεωργικός και ο τομέας της βιομηχανίας. Μεγάλες ήταν οι απώλειες από τον τουρισμό εξαιτίας του γεγονότος ότι μεγάλο μέρος των ξενοδοχείων και των αξιοθέατων βρισκόταν στην κατεχόμενη πλευρά του νησιού. Επιπλέον αρνητικό αποτέλεσμα της εισβολής και των επιπτώσεων της στους τομείς της οικονομίας, ήταν και το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών καθώς τα εξαγωγικά αγαθά, τα κτίρια, τα εργοστάσια και τα ξενοδοχεία βρίσκονταν σε μεγαλύτερο βαθμό στην κατεχόμενη πλευρά του νησιού με αποτέλεσμα να μειωθούν οι εξαγωγές της Κύπρου και να αυξηθούν οι εισαγωγές της. Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά τις συνέπειες που προήλθαν το 1974 από την τουρκική εισβολή, η κυπριακή οικονομία κατάφερε σε σύντομο χρονικό διάστημα να ξεπεράσει τις όποιες δυσκολίες και να επανέλθει σε τροχιά ανάπτυξης (Συρίχας, Μαρκίδου και Λουκά, 2012).

Στην πορεία της η κυπριακή οικονομία άρχισε να βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην παροχή υπηρεσιών, οι οποίες αποτελούν πάνω από το 80% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (Association of Cyprus Banks 2018, European Commission 2013, Συρίχας, Μαρκίδου και Λουκά 2012). Από την 1^η Μαΐου του 2004 όπου η Κύπρος εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οικονομία της αναπτυσσόταν συνεχώς γεγονός που οδήγησε στην ένταξη της και στην Ευρωζώνη την 1^η Ιανουαρίου 2008 (Συρίχας, Μαρκίδου και Λουκά, 2012).

Μετά το ξέσπασμα της πρόσφατης χρηματοοικονομικής κρίσης η πορεία της κυπριακής οικονομίας άρχισε να επηρεάζεται αρνητικά, όπου συγκεκριμένα το 2009 το πρόσημο της πορείας του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ήταν αρνητικό, κάτι το οποίο δεν είχε ξανά συμβεί σύμφωνα με στοιχεία που υπάρχουν από το 1980 (Pashardes and Pashourtidou 2013, Zenios 2013). Έπειτα, από το 2010 η κυπριακή οικονομία μπήκε σε τροχιά ανάπτυξης καθώς η μεταβολή που παρουσίαζε ήταν ανοδική, κάτι το οποίο όμως δεν κράτησε για πολύ αφού από το 2012 άρχισε να επιβραδύνεται καθώς η πορεία του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ήταν καθοδική. Οι μειώσεις που παρουσίαζε το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν από το 2012 μέχρι και το 2014, ήταν χειρότερες από την πρώτη μείωση που είχε σημειώσει το 2009, με τη χειρότερη όλων να είναι αυτή του 2013 όπου το ποσοστό ήταν 6% (Association of Cyprus Banks 2017-2018, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2014). Μετά το πέρας του 2014 μέχρι και το 2018, η οικονομία της Κύπρου αναπτυσσόταν (Association of Cyprus Banks, 2018). Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής

Υπηρεσίας της Κύπρου (2019β) σχετικά με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε τιμές αγοράς το 2018 ήταν περίπου στα €21 δισεκατομμύρια.

Ταυτόχρονα ένας άλλος βασικός δείκτης της οικονομίας ο οποίος επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση είναι ο πληθωρισμός (Association of Cyprus Banks 2017-2018, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2013). Αναφορικά με το πληθωρισμό, το 2009 σημείωσε μείωση λαμβάνοντας ένα από τα χαμηλότερα επίπεδα που ήταν το 0.2% (Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου, 2013). Ενώ το 2008 ο πληθωρισμός στην Κύπρο ήταν υψηλότερος από αυτόν της ευρωζώνης, το 2009 αντιστράφηκαν τα δεδομένα με αποτέλεσμα η ευρωζώνη να έχει υψηλότερα επίπεδα πληθωρισμού. Στη συνέχεια, από το 2010 μέχρι και το 2012 η πορεία του πληθωρισμού ήταν ανοδική, σε αντίθεση με το 2013 όπου και πάλι βρέθηκε σε χαμηλό επίπεδο λίγο πιο πάνω από αυτό του 2009. Ο πληθωρισμός από το 2014 μέχρι το 2016 είχε πτωτική πορεία καθώς μειωνόταν συνεχώς, με τα επίπεδα του να λαμβάνουν αρνητικές τιμές, σε αντίθεση με το 2017 όπου άρχισε να επιταχύνεται και να επανέρχεται σε θετικό ποσοστό. Κατά τη χρονική περίοδο 2013 μέχρι και το 2017, η ευρωζώνη πάλι βρέθηκε να έχει υψηλότερο πληθωρισμό από αυτόν της Κύπρου (Association of Cyprus Banks, 2017-2018). Σχετικά με τον πληθωρισμό του 2018, η αύξηση ήταν εμφανής καθώς τριπλασιάστηκε αφού από 0.5% που ήταν το 2017 έφτασε το 1.4% (Στατιστική Υπηρεσία, 2019α).

Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η χρηματοοικονομική κρίση στην πορεία της ανεργίας στην Κύπρο, η οποία όπως είναι λογικό επηρεάστηκε αρνητικά αφού από το 2008 μέχρι και το 2014 ακολούθησε μια συνεχή ανοδική πορεία (Association of Cyprus Banks 2018, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2014). Αξιοσημείωτο είναι το επίπεδο που έφτασε η ανεργία το 2014 (16.1%) λόγω του ότι τέτοιο ποσοστό ανεργίας είχε να καταγραφεί από το 1975 (16.9%). Από την ανεξαρτησία της Κύπρου μόνο αυτές τις δύο χρονικές περιόδους είχαν καταγραφεί ποσοστά ανεργίας πάνω από 16% (Association of Cyprus Banks 2018, Συρίχας, Μαρκίδου και Λουκά, 2012). Παρόλο που η ανεργία στην Κύπρο σημείωνε αύξηση, εντούτοις βρισκόταν κάτω από τα επίπεδα της ανεργίας στην ευρωζώνη. Όλη αυτή η κατάσταση ανατράπηκε το 2012, όπου για πρώτη φορά η ανεργία στην Κύπρο ξεπέρασε την ανεργία που καταγράφηκε στην ευρωζώνη. Η βελτίωση που παρουσίασε η ανεργία από το 2015 μέχρι και το 2018 ήταν εμφανής καθώς η πορεία της ήταν καθοδική

(Association of Cyprus Banks, 2018). Μέχρι και το 2017 η ανεργία που παρατηρήθηκε στην Κύπρο ήταν σε υψηλότερα επίπεδα από της ευρωζώνης. Όπως προκύπτει από στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (2019α), η ανεργία το 2018 παρουσίασε σημάδια βελτίωσης αφού έπεσε στο 8.6%.

Τέλος, όσον αφορά τα δημόσια οικονομικά, η διαφορά των δημόσιων εσόδων από των εξόδων δεν έμεινε ανεπηρέαστη από την οικονομική κρίση που επηρέασε την κυπριακή οικονομία (Association of Cyprus Banks 2018, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2011, 2014). Αν και το 2007-2008 τα έσοδα του δημοσίου ξεπερνούσαν τα έξοδα του με αποτέλεσμα να υπάρχει πλεόνασμα, από το 2009-2015 παρουσιάστηκε δημοσιονομικό έλλειμμα (Association of Cyprus Banks 2018, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2011, 2014). Το 2014, το δημοσιονομικό έλλειμμα κατέγραψε το χαμηλότερο ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος το οποίο ήταν 9% (Association of Cyprus Banks, 2018). Κατά τη χρονική περίοδο 2016-2017 υπήρξε δημοσιονομικό πλεόνασμα, κάτι το οποίο δεν διήρκησε για πολύ καθώς το 2018 παρατηρήθηκε και πάλι έλλειμμα της τάξης του 4.8% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (Association of Cyprus Banks 2018, Cyprus News Agency 2019). Παράλληλα με το δημοσιονομικό έλλειμμα και πλεόνασμα, επηρεάστηκε και το δημόσιο χρέος του οποίου η πορεία του ήταν ανοδική από το 2009-2015, με το 2015 να ξεπερνά το 107% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (Association of Cyprus Banks 2018, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2014). Το 2016 το δημόσιο χρέος της Κύπρου υποχώρησε ελάχιστα σε σύγκριση με το 2015, ενώ το 2017 η υποχώρηση του ήταν ακόμη μεγαλύτερη με αποτέλεσμα να φτάσει σε ποσοστό κάτω του 100% και συγκεκριμένα στο 97.5%. Αν και από το 2016 άρχισε να βελτιώνεται το χρέος της Κύπρου, εντούτοις το 2018 επιδεινώθηκε αφού παρουσίασε μια μικρή αύξηση φτάνοντας στο 102.5% (Association of Cyprus Banks 2018, Cyprus News Agency 2019).

2.2.2. Ο Τραπεζικός Τομέας στην Κύπρο

Ο τραπεζικός τομέας είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς της κυπριακής οικονομίας ο οποίος συντελεί στην ανάπτυξη και σταθερότητα της (Δημητρίου-Αργυρίδου και Κανάρης, 2012). Σήμερα, μέρος του τραπεζικού τομέα αποτελούν τα εμπορικά πιστωτικά ιδρύματα, ενώ μέχρι το τέλος του περασμένου Αυγούστου υπήρχαν και τα

συνεργατικά πιστωτικά ιδρύματα τα οποία έχουν απορροφηθεί από την Ελληνική Τράπεζα (European Commission 2013, Δημητρίου-Αργυρίδου και Κανάρης 2012, Χρίστου 2018).

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Κυπριακή Δημοκρατία είναι εγχώρια και ξένα, με τα ξένα πιστωτικά ιδρύματα να προέρχονται είτε από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είτε από άλλες χώρες που δεν αποτελούν μέλη της ένωσης αυτής (Association of Cyprus Banks 2018, European Commission 2013, Hardouvelis and Gkionis 2016). Με βάση τα στοιχεία που αναγράφονται στην ιστοσελίδα της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (2019β), τα πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται την δεδομένη περίοδο στην Κύπρο ανέρχονται στα 34. Ο αριθμός των κυπριακών τραπεζών ισούται με 7, ενώ οι υπόλοιπες 27 προέρχονται από άλλες χώρες. Το πρώτο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα λειτούργησε στην Κύπρο το 1864 και μέχρι το 1899 όλα τα ιδρύματα που δραστηριοποιούνταν στην Κύπρο προέρχονταν από άλλες χώρες. Στην πορεία του τραπεζικού τομέα υπήρξαν περίοδοι όπου τοπικές τράπεζες αγόρασαν αλλοδαπές (Δημητρίου-Αργυρίδου και Κανάρης, 2012).

Σύμφωνα με τους Δημητρίου-Αργυρίδου και Κανάρης (2012, σελ. 274), «ο τραπεζικός και πιστωτικός τομέας της Κύπρου είναι αρκετά μεγάλος σε σχέση με το μέγεθος της οικονομίας». Από το 2001 μέχρι και το 2004 το μέγεθος του τραπεζικού τομέα είχε μια σταθερή πορεία και ξαφνικά πριν να ενταχθεί στην ευρωζώνη, συγκεκριμένα το 2005 μέχρι και το 2009 άρχισε να μεγαλώνει απότομα (Stephanou 2011, Δημητρίου-Αργυρίδου και Κανάρης 2012). Το 2009 σημειώθηκε το υψηλότερο ποσοστό ενεργητικού των τραπεζών, το οποίο ήταν 827% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (Rapanos and Karlanoglou, 2014). Μετά το πέρας του 2009 ο κλάδος αυτός περιορίστηκε κάτι που παρατηρήθηκε από την υποχώρηση του ποσοστού των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών ως προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (European Commission 2013, Rapanos and Karlanoglou 2014). Συγχρόνως μείωση παρατηρήθηκε στα στοιχεία ενεργητικού του τραπεζικού τομέα της Κύπρου όπου συγκριτικά με το 2017, το 2018 ήταν €59,6 δισεκατομμύρια (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, 2019γ).

Ορισμένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία για αυτό τον τομέα είναι οι καταθέσεις, τα δάνεια και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας (2019δ),

οι καταθέσεις και τα δάνεια του τραπεζικού τομέα το 2018 μειώθηκαν από τα αντίστοιχα στοιχεία του 2017, όπου πιο συγκεκριμένα το 2018 ανήλθαν περίπου στα €47.8 και €39.2 εκατομμύρια αντίστοιχα. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η πορεία των μη εξυπηρετούμενων δανείων τα οποία αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τραπεζικός τομέας. Ειδικότερα το 2018 τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια παρουσίασαν σημάδια βελτίωσης αφού μειώθηκαν κατά €10 δισεκατομμύρια περίπου και ανήλθαν στα €10.3 δισεκατομμύρια (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, 2019ε). Τέλος, όσον αφορά την αγορά καταθέσεων δύο είναι οι τράπεζες (Τράπεζα Κύπρου και Ελληνική) οι οποίες την ελέγχουν καθώς έχουν στην κατοχή τους το 67% βάσει πρόσφατο δημοσίευμα στον τύπο (Θειοπούλου, 2019).

2.2.3. Η Επίδραση της Κρίσης στις Κυπριακές Τράπεζες

Θύμα της πρόσφατης χρηματοοικονομικής κρίσης ήταν και το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου, το οποίο εξαιτίας του μεγέθους του αλλά και της έκθεσης του στην ελληνική οικονομία επηρεάστηκε αρνητικά (European Commission, 2013). Ανυπολόγιστες ήταν οι επιπτώσεις της κρίσης αφού απόρροια της ήταν χρεοκοπίες τραπεζικών ιδρυμάτων οι οποίες με τη σειρά τους οδήγησαν σε συγχωνεύσεις καθώς επίσης και οι μεταβολές στις αποδόσεις των τραπεζών, στις καταθέσεις και τα δάνεια τους. Στο παρόν υποκεφάλαιο με τη χρήση σχετικής βιβλιογραφίας, γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις κυπριακές τράπεζες.

Ο κυπριακός τραπεζικός τομέας δεν έμεινε ανεπηρέαστος από την διεθνή χρηματοοικονομική κρίση, η οποία σε συνδυασμό με την κακοδιαχείριση που παρατηρήθηκε σε αυτό τον κλάδο οδήγησε στη λήψη μέτρων για αντιμετώπιση της. Ένα σημαντικό μέτρο το οποίο λήφθηκε για πρώτη φορά ήταν το κούρεμα καταθέσεων της Τράπεζας Κύπρου ως μια λύση βελτίωσης του ισολογισμού της. Η Λαϊκή Τράπεζα οδηγήθηκε σε κλείσιμο με την Τράπεζα Κύπρου να απορροφά τις εργασίες της (European Commission 2013, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2013, Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου 2014). Το 2015 σειρά είχε η απορρόφηση της Εμπορικής Τράπεζας της Κύπρου από την Alpha Bank Cyprus Ltd (Alpha Bank Ltd, 2015). Ακολούθως, τρία χρόνια αργότερα και πιο αναλυτικά το 2018, η κυπριακή κοινωνία έγινε μάρτυρας ακόμα μιας συγχώνευσης, αυτή

τη φορά μεταξύ της Ελληνικής Τράπεζας με τη Συνεργατική Κυπριακή Τράπεζα. Συγκεκριμένα το Σεπτέμβριο του 2018 οι εργασίες της Συνεργατικής μεταφέρθηκαν στην Ελληνική Τράπεζα (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου 2019α). Με δεδομένα τα παραπάνω δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι τον Ιανουάριο του 2019 ακόμη μια συγχώνευση έλαβε χώρα μεταξύ της AstroBank Limited και της USB Bank PLC, με την AstroBank να παίρνει υπό την κατοχή της την USB (Stockwatch, 2019).

Στις αρνητικές επιδράσεις της οικονομικής κρίσης συγκαταλέγεται και η μείωση της παρουσίας των πιστωτικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, με βάση στοιχεία της European Central Bank (2017) μια από τις μεγαλύτερες μειώσεις χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ανάμεσα των χωρών της ευρωζώνης, καταγράφηκε στην Κύπρο το 2016 σε σύγκριση με το 2008. Στο τέλος του 2007 τα πιστωτικά ιδρύματα συμπεριλαμβανομένου και των συνεργατικών ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνταν στην Κύπρο ανέρχονταν στα 215 (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, 2008). Αν και η Κύπρος δεν είχε επηρεαστεί ακόμη από την κρίση, εντούτοις οι επιπτώσεις της ήταν αρνητικές αφού οδήγησε σε σταδιακή μείωση των πιστωτικών ιδρυμάτων από το 2008 μέχρι και το 2012 όπου έφτασαν τα 135 (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, 2013). Η συνεχής μείωση των ιδρυμάτων που λειτουργούσαν στην Κύπρο είχε ως αποτέλεσμα το 2014 να παρουσιάσουν μείωση γύρω στο 50%, με τον αριθμό τους να ισούται με 60 (Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου, 2015). Η διαρκής και ραγδαία συρρίκνωση του τραπεζικού τομέα εξαιτίας της πρόσφατης χρηματοοικονομικής κρίσης, αντανακλάται στον αριθμό των τραπεζών όπου το 2017 ισούταν με 36 (Association of Cyprus Banks, 2018).

Φυσικό επακόλουθο των συγχωνεύσεων και των μειώσεων του αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων, ήταν οι μειώσεις των υποκαταστημάτων και του ανθρώπινου δυναμικού στον τραπεζικό τομέα. Ειδικότερα από το 2013 ο αριθμός των υποκαταστημάτων παρουσίαζε συνεχή μείωση. Σύμφωνα με στοιχεία, από 848 που ήταν τα υποκαταστήματα το 2012, ένα χρόνο μετά ανήλθαν στα 680. Οι μειώσεις στον αριθμό των υποκαταστημάτων συνέχισαν να παρατηρούνται αφού το 2017 μόνο 458 λειτουργούσαν στην Κύπρο (Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2011-2016, Association of Cyprus Banks 2017-2018).

Λογικό ήταν να επηρεαστούν οι καταθέσεις μετά τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στον τραπεζικό τομέα της Κύπρου το 2013. Το κλίμα αβεβαιότητας το οποίο επικρατούσε μετά το κούρεμα των καταθέσεων και της κατάρρευσης της Λαϊκής οδήγησαν στις εκροές καταθέσεων (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου 2014, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2014). Από όταν και ξέσπασε η οικονομική κρίση στην Αμερική μέχρι το 2012, η πορεία των καταθέσεων ήταν ανοδική καθώς αυξάνονταν χρόνο με το χρόνο (Hardouvelis and Gkionis, 2018). Δεν συνέβη όμως το ίδιο κατά τη χρονική περίοδο 2013-2015 αφού οι καταθέσεις μειώθηκαν κατά πολύ (Association of Cyprus Banks 2017, Hardouvelis and Gkionis 2018). Πιο συγκεκριμένα, το 2013 ο ρυθμός μεταβολής των καταθέσεων ήταν αρνητικός αφού έλαβε την μεγαλύτερη αρνητική τιμή (-22.4%), καθώς από €70.2 δισεκατομμύρια που ήταν το 2012 οι καταθέσεις μειώθηκαν στα €47 δισεκατομμύρια το 2013 (Association of Cyprus Banks 2017, Hardouvelis and Gkionis 2018, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου 2016). Η συνεχής μείωση των καταθέσεων από το 2013 ανακόπηκε το 2016 όταν οι καταθέσεις αυξήθηκαν και έκτοτε παρουσιάζουν μικρές αυξομειώσεις (Association of Cyprus Banks 2017, Hardouvelis and Gkionis 2018).

Αποτέλεσμα των γεγονότων του 2013 ήταν η πτωτική πορεία που παρουσίασε το σύνολο των δανείων. Από το ξέσπασμα της κρίσης το 2007 μέχρι το 2012, το σύνολο των δανείων στην Κύπρο έμεινε ανεπηρέαστο και ως εκ τούτου αυξανόταν συνεχώς φτάνοντας στα €72.5 δισεκατομμύρια (Association of Cyprus Banks 2017-2018, Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου 2015). Λόγω των εξελίξεων στην Κύπρο, από το 2013 και έκτοτε η πορεία των δανείων ήταν καθοδική, ενώ το 2018 άρχισαν να παρουσιάζουν μια πιο σταθερή πορεία (Association of Cyprus Banks 2017-2018, Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου 2019α).

Ιδιαίτερα σημαντικό θεωρείται το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, αντιμέτωπο με το οποίο βρίσκεται το τραπεζικό σύστημα στην Κύπρο εξαιτίας της κρίσης (European Commission 2013, Hardouvelis and Gkionis 2016). Αν και με χαμηλό ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων το 2006 που ισούταν περίπου με 7%, εντούτοις η Κύπρος κατείχε την πρώτη θέση ανάμεσα σε χώρες της Ευρώπης (Gkionis and Georgoroulos, 2007). Ως αποτέλεσμα των όσων εκτυλίχθηκαν το Μάρτιο του 2013, ήταν η απότομη αύξηση των δανείων που δεν εξυπηρετούνταν, αφού αυξήθηκαν με ποσοστό πέραν του 50% (Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου, 2015). Μετά το πέρας δέκα χρόνων και ειδικότερα με

βάση στοιχεία στο τέλος του πρώτου τριμήνου του 2016, η Κύπρος εξακολουθεί να κατέχει και πάλι την πρωτιά στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά την διάρκεια του 2006-2016 ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων δανείων ως προς τις συνολικές χορηγήσεις παρουσίασε ραγδαία αύξηση φτάνοντας το 49% (Hardouvelis and Gkionis, 2016). Αναλυτικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (2019ε) το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων από το 2014 όπου ανέρχονταν στα €27.3 δισεκατομμύρια παρουσίασε βελτίωση αφού μέχρι το 2018 μειώθηκαν και ανήλθαν στα €10.2 δισεκατομμύρια. Ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων δανείων ως προς το σύνολο των δανείων που χορηγήθηκαν, ανάκαμψε αφού από το 47.8% που είχε ανέλθει το 2014 μειώθηκε στο 30.3% στο τέλος του 2018 (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, 2019ε). Η βελτίωση στο δείκτη αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι τραπεζικά ιδρύματα πώλησαν μεγάλο αριθμό μη εξυπηρετούμενων δανείων σε εταιρείες διαχείρισης τέτοιων χορηγήσεων. Παρά το γεγονός ότι από το 2014 μέχρι και το 2018 υπήρξε βελτίωση αυτών των δανείων, εντούτοις εξακολουθούν να βρίσκονται σε ψηλά επίπεδα (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου 2019α, 2019ε).

Η επιρροή της χρηματοοικονομικής κρίσης στην κερδοφορία των τραπεζών ήταν γεγονός λόγω της καθοδικής πορείας που άρχισε να παρουσιάζει από τον Ιούνιο του 2011 μέχρι το τέλος του 2017, με εξαίρεση ορισμένα τρίμηνα στα οποία παρατηρούνταν κέρδη. Οι επιπτώσεις στην κερδοφορία ήταν φανερό και στους δείκτες αποδοτικότητας (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, 2019γ). Αρχικά, ο δείκτης καθαρού περιθωρίου του επιτοκίου ενώ μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2012 αυξανόταν σταδιακά, άρχισε να μειώνεται λαμβάνοντας τη χαμηλότερη τιμή το πρώτο τρίμηνο του 2013. Από το δεύτερο κιόλας τρίμηνο του 2013 άρχισε να ανακάμπτει μέχρι τους πρώτους έξι μήνες του 2014 όπου ξεκίνησε και πάλι η αρνητική του πορεία. Ο δείκτης αυτός στο τέλος του Σεπτεμβρίου του 2017 ισούταν με 2,38%. Σε ορισμένες χρονικές στιγμές από το τέλος του 2010 μέχρι τους πρώτους εννέα μήνες του 2017, υπήρξε επιδείνωση και του δείκτη εξόδων προς εσόδων δείχνοντας μας ότι τα έξοδα των τραπεζών ξεπερνούσαν κατά πολύ τα έσοδα τους. Πιο συγκεκριμένα ο δείκτης αυτός ακολούθησε μια αρνητική πορεία από το τέλος του 2011 μέχρι τις αρχές του δεύτερου τριμήνου του 2012 όπου άρχισε να επανέρχεται σε υψηλότερα επίπεδα. Με το τέλος του 2013 μέχρι την έναρξη του τρίτου τριμήνου του 2014, ήρθε και η δεύτερη απότομη μείωση που δέχτηκε ο λόγος εξόδων προς εσόδων. Η επαναφορά του σε

υψηλότερα επίπεδα δεν διήρκησε για πολύ αφού και πάλι από τον Μάρτιο-Σεπτέμβριο του 2015 σημείωσε μείωση. Οι αυξομειώσεις στο δείκτη εξόδων προς εσόδων συνέχισαν να παρατηρούνται χωρίς όμως καμία αξιοσημείωτη μεταβολή. Με τη συμπλήρωση των πρώτων εννέα μηνών του 2017 ανερχόταν στο 48.7% (Central Bank of Cyprus 2016, 2018). Αναμενόμενη ήταν η επίδραση στους δείκτες αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων και ενεργητικού η πορεία των οποίων από το 2010-2017 που υπάρχουν στοιχεία ακολουθούσαν μια σχεδόν παράλληλη πορεία αφού ελάχιστες φορές υπήρξαν αποκλίσεις. Όπως διαπιστώνεται οι δείκτες παρουσίασαν σημαντικές μεταβολές κατά τη χρονική περίοδο 2010-2017 καθώς πολλές ήταν οι φορές όπου παρουσίαζαν μεγάλες αυξομειώσεις. Από το τέλος Μαρτίου του 2011 μέχρι την ολοκλήρωση του έτους, η πορεία τους ήταν καθοδική αφού επιδεινώθηκαν ραγδαία λαμβάνοντας αρνητικές τιμές γύρω στο 50% ο δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων και 3.5% της αποδοτικότητας ενεργητικού. Το δεύτερο τρίμηνο του 2012 έδειξαν βελτίωση και παράλληλα έφθασαν στο ψηλότερο ποσοστό το οποίο ισούταν περίπου με 30% για το δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων και 3% εκείνου της αποδοτικότητας του ενεργητικού. Ακολούθως για περίοδο περίπου δύο ετών τα ποσοστά των δεικτών αυτών ήταν αρνητικά αφού επιδεινώθηκαν. Στη διάρκεια αυτών των δύο ετών, το χαμηλότερο ποσοστό και για τους δύο δείκτες είχε παρατηρηθεί τον Μάρτιο του 2013 που ισούταν με αρνητικό ποσοστό κοντά στο 110% για τον δείκτη ιδίων κεφαλαίων και 5.5% της αποδοτικότητας του ενεργητικού. Στη συνέχεια η πορεία τους ήταν ανοδική με εξαίρεση ελάχιστες χρονικές περιόδους όπου μειώνονταν. Άξια σχολιασμού ήταν και η τιμή που έλαβαν κατά τη χρονική περίοδο του Μαρτίου 2017 μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους αφού παρουσίασαν τη μεγαλύτερη μείωση μετά την περίοδο ανάκαμψής τους. Η συγκεκριμένη περίοδος ήταν και η μόνη κατά την οποία υπήρξε μεγάλη διαφορά μεταξύ τους. Συγκεκριμένα ο δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού ανερχόταν γύρω στο -2% ενώ αυτός των ιδίων κεφαλαίων -12.5% (Central Bank of Cyprus 2016, 2018).

Η έκθεση των κυπριακών τραπεζών στην ελληνική οικονομία οδήγησε το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας σε μειώσεις κατά τη διάρκεια του 2011 (European Commission 2013). Έτσι, από τα μέσα του 2011 μέχρι και το τέλος του έτους, ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας μειωνόταν συνεχώς, με τις τιμές που λάμβανε όμως να είναι πάντοτε μέσα στα επιτρεπτά όρια. Μετά από μια περίοδο ανάκαμψης, άρχισε να ακολουθεί μια καθοδική

πορεία φτάνοντας σε σημείο στο τέλος του 2012 η τιμή που έλαβε να ήταν κάτω από την υποχρεωτική ελάχιστη τιμή που πρέπει να παρουσιάζει ο δείκτης αυτός. Με την έναρξη του 2013 άρχισε να αυξάνεται και μέχρι το Σεπτέμβριο του 2017 η πορεία του ήταν ανοδική. Ειδικά το Σεπτέμβριο του 2017 ανήλθε στο 16.3% (Central Bank of Cyprus 2016, 2018).

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η επίδραση της οικονομικής κρίσης στη ρευστότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Κύπρο. Εμφανής ήταν η μείωση στη ρευστότητα από το 2007 και για διάρκεια τριών χρόνων. Άξια σχολιασμού ήταν η ρευστότητα κατά την διάρκεια του 2013 μέχρι και την έναρξη του 2018 αφού ήταν ελλιπής (Χαννή, 2019).

Συνοψίζοντας μπορούμε να επισημάνουμε ότι η πρόσφατη διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε αρνητικά τον κυπριακό τραπεζικό τομέα. Στις αρνητικές επιπτώσεις συγκαταλέγονται οι συγχωνεύσεις στις οποίες οδηγήθηκαν τραπεζικά ιδρύματα και το κούρεμα των καταθέσεων άνω των €100.000. Επιπλέον, τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούσαν στην Κύπρο είχαν μειωθεί σημαντικά και όσα συνέχισαν να λειτουργούν είδαν τον αριθμό των υποκαταστημάτων τους και των υπαλλήλων τους να μειώνονται. Δύο στοιχεία του ισολογισμού των τραπεζών (καταθέσεις και δάνεια) παρουσίασαν μείωση, σε αντίθεση με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια που λόγω της κρίσης εκτοξευτήκαν και αποτελούσαν ένα από τα υψηλότερα ποσοστά στην ευρωζώνη. Οι τράπεζες παρουσίασαν ζημιές με τους δείκτες καθαρού περιθωρίου του επιτοκίου αλλά και αυτούς της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων και ενεργητικού να επιβραδύνονται ως απόρροια της κατάστασης που επικρατούσε. Επίσης εμφανές ήταν τα σημάδια της κρίσης στο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και τη ρευστότητα των τραπεζών.

2.2.4. Οδηγία της Επιτροπής της Βασιλείας για την Εταιρική Διακυβέρνηση των Τραπεζών

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα κατέχει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας και εξαιτίας αυτού είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης, το οποίο θα εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία του. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011, σελ. 2) «η εταιρική διακυβέρνηση ορίζεται παραδοσιακά ως το σύστημα με το οποίο διοικούνται και ελέγχονται οι εταιρείες και ως ένα σύνολο σχέσεων μεταξύ της διεύθυνσης μια εταιρείας, του διοικητικού της συμβουλίου, των μετόχων της και των λοιπών

ενδιαφερομένων μερών της». Η μη αποτελεσματική εφαρμογή εταιρικής διακυβέρνησης των πιστωτικών ιδρυμάτων που παρατηρήθηκε πριν το ξέσπασμα της πρόσφατης χρηματοπιστωτικής κρίσης, ήταν ένας από τους παράγοντες που συνέβαλαν στην εμφάνιση της. Η συμβολή της αναποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, αποδεικνύει την αναγκαιότητα και σπουδαιότητα της εφαρμογής ενός αποτελεσματικού πλαισίου το οποίο θα διασφαλίζει την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος και κατ' επέκταση της οικονομίας (Bank for International Settlements, 2015).

Το 1974 ιδρύθηκε η Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία (Αγγελόπουλος, 2013), στα πλαίσια λειτουργίας της οποίας εκδόθηκαν οδηγίες για την εταιρική διακυβέρνηση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι οδηγίες αυτές στηρίχθηκαν στις οδηγίες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Bank for International Settlements, 2015). Από την ίδρυση της η επιτροπή προχώρησε σε τέσσερις εκδόσεις οδηγιών, με την πρώτη να λαμβάνει χώρα το 1999 ενώ στη συνέχεια ακολούθησαν τρεις αναθεωρημένες εκδόσεις το 2006 (Bank for International Settlements, 2006), το 2010 και το 2015 (Bank for International Settlements, 2015). Στην παρούσα ενότητα γίνεται αναφορά στις δεκατρείς οδηγίες της τελευταίας αναθεωρημένης έκδοσης του 2015.

Αρχικά η έκδοση της εταιρικής διακυβέρνησης των τραπεζών αναφέρεται στις ευθύνες που έχει το διοικητικό συμβούλιο. Το διοικητικό συμβούλιο είναι ένα συλλογικό όργανο το οποίο είναι υπεύθυνο για την εκπλήρωση της επιχειρηματικής στρατηγικής της τράπεζας, η αποτελεσματική εφαρμογή της οποίας οδηγεί στην καλή οικονομική κατάσταση του πιστωτικού ιδρύματος. Επίσης ευθύνη του συμβουλίου είναι η θέσπιση της οργανωτικής δομής, η διασφάλιση της αποτελεσματικής διαχείρισης των κινδύνων καθώς επίσης και η επίβλεψη της εφαρμογής των αρχών εταιρικής διακυβέρνησης η επιτυχία της οποίας εξαρτάται από την εταιρική κουλτούρα. Το διοικητικό συμβούλιο πρέπει να ενεργεί για το καλό της τράπεζας και των ενδιαφερόμενων μερών, χωρίς να αποσκοπεί στο προσωπικό του συμφέρον. Αρμοδιότητα του διοικητικού συμβουλίου είναι η εκλογή προσώπων για τις θέσεις του διευθύνοντος συμβούλου, ανώτερων στελεχών και των υπεύθυνων για τον εσωτερικό έλεγχο (Bank for International Settlements, 2015).

Η δεύτερη αρχή στην έκθεση της Επιτροπής της Βασιλείας για την εταιρική διακυβέρνηση, αναφέρεται στα προτερήματα και τη συγκρότηση του διοικητικού συμβουλίου. Το συμβούλιο θα πρέπει να απαρτίζεται από μέλη τα οποία κατέχουν τις απαραίτητες ικανότητες και εμπειρίες, έτσι ώστε να εκτελούνται αποτελεσματικά τα καθήκοντα του. Απαραίτητη θεωρείται η πολυμορφία στα χαρακτηριστικά των μελών του διοικητικού συμβουλίου καθώς αυτό οδηγεί σε καλύτερες αποφάσεις. Σύμφωνα με αυτή την αρχή, τα διοικητικά συμβούλια πρέπει να περιλαμβάνουν στη σύνθεσή τους και ανεξάρτητους συμβούλους. Αναφορικά με τα προσόντα και την επιλογή των μελών που αποτελούν το διοικητικό συμβούλιο, πρέπει οι τράπεζες να διαθέτουν μια επιτροπή διορισμών, η οποία θα αποτελείται από μεγάλο αριθμό ανεξάρτητων μελών και θα είναι υπεύθυνη για την ύπαρξη διαδικασιών επιλογής και διορισμού μελών του διοικητικού συμβουλίου. Οι γνώσεις και οι ικανότητες των μελών των διοικητικών συμβουλίων αξιολογούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα αφού αναγκαία είναι η συνεχής επιμόρφωσή τους έτσι ώστε να μπορούν να ανταπεξέρχονται στις υποχρεώσεις τους (Bank for International Settlements, 2015).

Η τρίτη αρχή αναφέρεται στη δομή και τις πρακτικές του συμβουλίου. Ο ρόλος του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου είναι σημαντικός και εξαιτίας αυτού, το άτομο που κατέχει την θέση αυτή πρέπει να είναι ανεξάρτητος ή μη εκτελεστικός σύμβουλος. Για την άσκηση αποτελεσματικής επίβλεψης των κινδύνων, μπορούν να δημιουργηθούν επιτροπές των οποίων ο πρόεδρος είναι ανεξάρτητος μη εκτελεστικός σύμβουλος. Μια από τις επιτροπές είναι η επιτροπή ελέγχου, η ύπαρξη της οποίας είναι αναγκαία στις συστημικές τράπεζες. Η επιτροπή ελέγχου, πρέπει να αποτελείται μόνο από ανεξάρτητα ή μη εκτελεστικά μέλη, τα οποία διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις σε θέματα οικονομικών καταστάσεων και ελέγχου. Συγκεκριμένα ο ρόλος της επιτροπής ελέγχου είναι η επίβλεψη του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και της διαδικασίας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, η αναθεώρηση και η συχνότητα εφαρμογής του πεδίου ελέγχου και η δυνατότητα να παρέχει συμβουλές στο διοικητικό συμβούλιο για τις προσλήψεις, μισθούς και τις παύσεις εξωτερικών ελεγκτών. Η επιτροπή διαχείρισης κινδύνων αποτελεί ακόμη μια αναγκαία επιτροπή για τις συστημικές τράπεζες, η σύνθεσή της οποίας πρέπει να αποτελείται επί το πλείστον από ανεξάρτητα μέλη που κατέχουν τις απαραίτητες γνώσεις για τη διαχείριση των κινδύνων. Η επιτροπή διαχείρισης κινδύνων έχει σκοπό να

ενημερώνει το συμβούλιο για τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η τράπεζα τόσο συνολικά όσο και ξεχωριστά για κάθε είδος κινδύνου. Επίσης καθήκον της επιτροπής αυτής είναι η αναθεώρηση των πολιτικών που ακολουθούνται για τους κινδύνους. Επιπρόσθετα, η επιτροπή αμοιβών είναι μια αναγκαία επιτροπή για τις συστημικές τράπεζες, σκοπός της οποίας είναι η στήριξη στο διοικητικό συμβούλιο το οποίο εξετάζει την καταλληλότητα του συστήματος αμοιβών. Η επιτροπή κινδύνου σε συνεργασία με την επιτροπή αποζημιώσεων διερευνά κατά πόσα τα κίνητρα του συστήματος αποδοχών υπολογίζουν τον κίνδυνο, το κεφάλαιο και τη ρευστότητα. Δυο άλλες επιτροπές οι οποίες μπορούν να δημιουργηθούν είναι αυτή του διορισμού και εταιρικής διακυβέρνησης καθώς επίσης και η επιτροπή δεοντολογίας και συμμόρφωσης (Bank for International Settlements, 2015).

Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στην ανώτερη διοίκηση, υποχρέωση της οποίας είναι η ενημέρωση του διοικητικού συμβουλίου για την λειτουργία της τράπεζας. Τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη χρειάζεται να κατέχουν τις αναγκαίες γνώσεις και εμπειρίες έτσι ώστε να οδηγούν στην αποτελεσματική διαχείριση των τραπεζών. Αρμοδιότητα της ανώτατης διοίκησης είναι να μοιράζει τα καθήκοντα στους υπαλλήλους (Bank for International Settlements, 2015).

Μια άλλη αρχή στην έκθεση της Επιτροπής της Βασιλείας, είναι η διακυβέρνηση των ομαδικών δομών. Στην περίπτωση που μια εταιρεία έχει θυγατρικές εταιρείες, τότε το διοικητικό συμβούλιο της μητρικής είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή ενός καλού πλαισίου διακυβέρνησης, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους και τα προβλήματα που πιθανόν να αντιμετωπίσει ο όμιλος (Bank for International Settlements, 2015).

Ακολούθως, η μονάδα για τη διαχείριση κινδύνου αποτελεί την έκτη αρχή εταιρικής διακυβέρνησης. Η μονάδα αυτή λειτουργεί υπό τις οδηγίες του υπεύθυνου για τον πιστωτικό κίνδυνο. Το σύνολο των βασικών ενεργειών της μονάδας για τη διαχείριση κινδύνου αναφέρεται στον καθορισμό και στην εκτίμηση της απόδοσης των κινδύνων και στην δημιουργία συστήματος που θα αποσκοπεί στο να προειδοποιεί πριν την αντιμετώπιση τέτοιων κινδύνων (Bank for International Settlements, 2015).

Η έβδομη αρχή αναφέρεται στον προσδιορισμό, την παρακολούθηση και τον έλεγχο κινδύνων. Οι κίνδυνοι με τους οποίους μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπη μια τράπεζα, είναι σημαντικό να προσδιορίζονται από την αρχή και να τίθενται υπό παρακολούθηση για να εξετάζεται συνεχώς η πορεία τους. Η διαδικασία αυτή εφαρμόζεται τόσο σε υφιστάμενους κινδύνους όσο και σε νέους (Bank for International Settlements, 2015).

Η κοινοποίηση των κινδύνων σε ολόκληρη την τράπεζα, στο διοικητικό συμβούλιο και την ανώτερη διοίκηση είναι αναγκαία για την αποτελεσματική διαχείριση τους. Οι σχετικές πληροφορίες για τους κινδύνους με τους οποίους βρίσκεται αντιμέτωπη η τράπεζα είναι καλό να κοινοποιούνται το συντομότερο στο διοικητικό συμβούλιο και τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη έτσι ώστε να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα (Bank for International Settlements, 2015).

Η επίβλεψη της αντιμετώπισης του κινδύνου συμμόρφωσης της τράπεζας είναι αρμοδιότητα του διοικητικού συμβουλίου το οποίο είναι υπεύθυνο να εγκρίνει τις διαδικασίες που θεσμοθέτησε η ανώτερη διοίκηση για την διαχείριση τέτοιων κινδύνων. Η υπηρεσία συμμόρφωσης έχει στόχο να συμβουλευεί τόσο το διοικητικό συμβούλιο, όσο και την ανώτατη διεύθυνση για την προσαρμογή της τράπεζας προς τους νόμους και κανόνες που είναι σε ισχύ. Ακόμη η λειτουργία συμμόρφωσης αποσκοπεί στην εκπαίδευση του προσωπικού της τράπεζας για τέτοια θέματα (Bank for International Settlements, 2015).

Επιπρόσθετη αρχή εταιρικής διακυβέρνησης αποτελεί και η μονάδα εσωτερικού ελέγχου, η οποία απευθύνεται απευθείας στο διοικητικό συμβούλιο, είναι ανεξάρτητη και δεν ανήκει ιεραρχικά σε άλλη μονάδα. Η μονάδα αυτή είναι υπεύθυνη για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου του πιστωτικού ιδρύματος. Για την αποτελεσματική λειτουργία της μονάδας αυτής καθοριστικός είναι ο ρόλος του διοικητικού συμβουλίου και της ανώτερης διεύθυνσης λόγω της πλήρους πρόσβασης που της παρέχουν σε αρχεία και πληροφορίες καθώς επίσης και η παρακίνηση για εφαρμογή των διεθνών και τοπικών προτύπων (Bank for International Settlements, 2015).

Σημαντική είναι και η οδηγία για την αμοιβή αφού μια ικανοποιητική αμοιβή είναι κίνητρο για τους συμβούλους και τα στελέχη. Όσον αφορά τις αμοιβές των ανώτατων διευθυντικών στελεχών, του υπεύθυνου για τον εσωτερικό έλεγχο, του υπεύθυνου πιστωτικού κινδύνου και του διευθύνοντος συμβούλου καθορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο και την επιτροπή αμοιβών. Στα πλαίσια ορισμού των αμοιβών πρέπει να αποφεύγονται οι συγκρούσεις συμφερόντων (Bank for International Settlements, 2015).

Η τράπεζα πρέπει να λειτουργεί με διαφανή τρόπο ο οποίος πρέπει να παρουσιάζεται στις ετήσιες εκθέσεις τους, έτσι ώστε να ενημερώνονται τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η πλήρης διαφάνεια στοχεύει στην αξιολόγηση των διοικητικών συμβουλίων από τα ενδιαφερόμενα μέρη έτσι ώστε να διαφανεί πόσο αποτελεσματικά διοικούν την τράπεζα. Επιπλέον πληροφορίες οι οποίες πρέπει να δημοσιοποιούνται αφορούν τις διαδικασίες πρόσληψης διοικητικών συμβούλων, τις επιτροπές που θεσπίστηκαν και τον αριθμό των συνεδριάσεων που πραγματοποιήσαν. Επίσης, αναγκαία είναι και η πληροφόρηση για την εταιρική διακυβέρνηση που ακολουθείται από την τράπεζα καθώς και για τους κινδύνους που αντιμετωπίζει (Bank for International Settlements, 2015).

Η τελευταία οδηγία αναφέρεται στην εποπτεία των τραπεζών από τις αρμόδιες αρχές. Οι εποπτικές αρχές πρέπει να βρίσκονται σε επαφές με τα διοικητικά συμβούλια των τραπεζών για να τους ενημερώνουν για τυχόν αλλαγές στις οποίες πρέπει να προχωρήσουν. Επιπρόσθετα οι αρμόδιες αρχές για την εποπτεία αξιολογούν τις διοικήσεις των τραπεζών και τις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης τις οποίες ακολουθούν (Bank for International Settlements, 2015).

2.2.4.1. Η Εταιρική Διακυβέρνηση των Κυπριακών Τραπεζών

Η ύπαρξη ενός ισχυρού πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης καθώς και η εφαρμογή του αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την ομαλή λειτουργία των τραπεζών και κατ' επέκταση της οικονομίας. Αναντίλεκτα η έλλειψη εταιρικής διακυβέρνησης στον τραπεζικό τομέα, αποτελεί μια από τις κύριες αιτίες της εμφάνισης της πρόσφατης οικονομικής κρίσης στην Κύπρο. Στην παρούσα ενότητα γίνεται μια σύντομη αναφορά

στις αποτυχημένες εφαρμογές αρχών εταιρικής διακυβέρνησης από τα κυπριακά πιστωτικά ιδρύματα.

Οι τράπεζες ενώ είχαν υιοθετήσει τις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών, εντούτοις δεν κατάφεραν να τις εφαρμόσουν στην πράξη. Αρχικά, η έλλειψη ικανοτήτων και γνώσεων των μελών των διοικητικών συμβουλίων των τραπεζών ήταν γεγονός αφού ελάχιστα ήταν τα μέλη που κατείχαν τα απαιτούμενα προσόντα. Η έλλειψη των κατάλληλων γνώσεων, οδήγησε στην αγνόηση διαδικασιών και ελέγχων με αποτέλεσμα τη λήψη αποφάσεων που επέφεραν κινδύνους τους οποίους προφανώς και δεν έλαβαν υπόψη (Independent Commission on the Future of the Cyprus Banking Sector, 2013).

Αρκετές ήταν οι περιπτώσεις όπου μέλη των διοικητικών συμβουλίων δεν ενημερώνονταν για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων, γεγονός το οποίο παρατηρήθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις όπου μη εκτελεστικοί σύμβουλοι τραπεζών δεν ενημερώθηκαν αφού επίσης και τα πρακτικά των συνεδριάσεων δεν ήταν αντιπροσωπευτικά (Independent Commission on the Future of the Cyprus Banking Sector, 2013).

Ανεπαρκής ήταν η συχνή και έγκαιρη ενημέρωση σχετικά με κινδύνους που αντιμετώπιζαν οι τράπεζες. Ένα παράδειγμα είναι και η αγορά της Uniastrum από την Τράπεζα Κύπρου, μια αγορά η οποία τέθηκε στο διοικητικό συμβούλιο σαν μια τελεσίδικη πράξη. Στην περίπτωση αυτή κανένα από τα δύο διοικητικά συμβούλια των εν λόγω τραπεζών δεν έλαβε γνώση για την επιστολή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου που εξέφραζε τον προβληματισμό της για τις επενδύσεις τους σε ομόλογα Ελληνικού δημοσίου (Independent Commission on the Future of the Cyprus Banking Sector, 2013).

Η έλλειψη επαρκούς διαφάνειας ήταν ακόμη μια απόδειξη ότι δεν εφαρμόζονταν οι αρχές για την εταιρική διακυβέρνηση. Συγκεκριμένα για αρκετά χρόνια δεν υπήρχε επαρκής ενημέρωση για τις στρατηγικές που ακολουθούσαν, τις αναλήψεις κινδύνου και τις αμοιβές των διοικητικών συμβουλίων και ανώτερων στελεχών (Independent Commission on the Future of the Cyprus Banking Sector, 2013).

Επιπρόσθετη αποτυχία εφαρμογής της εταιρικής διακυβέρνησης ήταν το παράδειγμα της Τράπεζας Κύπρου όπου μέλη της επιτροπής αμοιβών τα οποία σύμφωνα με τις οδηγίες πρέπει να είναι ανεξάρτητα εντούτοις τα περισσότερα από αυτά κατείχαν τη θέση για χρονικό διάστημα πάνω από εννέα έτη γεγονός που τους καθιστούσε μη ανεξάρτητους. Αξιοσημείωτο ήταν και το γεγονός ότι κάποιοι από τους συμβούλους είχαν οφειλές στην Τράπεζα Κύπρου οι οποίες ξεπερνούσαν το μισό εκατομμύριο (Πικής, Κραμβής και Νικολάου, 2013).

Επιπρόσθετη αιτία που οδήγησε στην μη αποτελεσματική εφαρμογή των οδηγιών εταιρικής διακυβέρνησης, ήταν τα δάνεια που δίνονταν σε άτομα ή και σε επιχειρήσεις χωρίς να διαπιστωθεί αν οι δανειολήπτες θα ήταν σε θέση να εξυπηρετούν τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Επιπλέον οι υψηλές αμοιβές μελών των διοικητικών συμβουλίων σε περίοδο που η Τράπεζα Κύπρου παρουσίαζε μείωση της κερδοφορίας της οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το διοικητικό συμβούλιο ενεργούσε για το προσωπικό του συμφέρον και όχι για το καλό της τράπεζας (Πικής, Κραμβής και Νικολάου, 2013).

Συνοψίζοντας, οι αδυναμίες που παρατηρήθηκαν κυρίως από τα διοικητικά συμβούλια των τραπεζών είχαν ως αποτέλεσμα να μην εφαρμόζονται οι αρχές εταιρικής διακυβέρνησης γεγονός που συντέλεσε στην εμφάνιση της πρόσφατης χρηματοοικονομικής κρίσης στον τραπεζικό τομέα της Κύπρου. Με βάση τα πιο πάνω αντιλαμβανόμαστε ότι είναι απαραίτητη η ενίσχυση της ανεξαρτησίας και πρόσληψης υψηλόβαθμων στελεχών τα οποία έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις και εμπειρίες για να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα πιστωτικά ιδρύματα και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν.

Κεφάλαιο 3

Σχεδιασμός της Έρευνας

3.1 Δείγμα

Η ανάλυση με αριθμοδείκτες που θα ακολουθήσει στο επόμενο κεφάλαιο, θα αναφέρεται σε τέσσερα από τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Κύπρο, τα οποία είναι η Ελληνική Τράπεζα Δημόσια Εταιρεία Λτδ, η Τράπεζα Κύπρου Δημόσια Εταιρεία Λτδ, η Alpha Bank Cyprus Ltd και η USB Bank Plc. Η Ελληνική Τράπεζα και η Τράπεζα Κύπρου αποτελούν δύο από τις μεγαλύτερες εγχώριες τράπεζες του τραπεζικού τομέα της Κύπρου, γεγονός το οποίο διαπιστώνεται και από στοιχεία του 2018 αφού κατείχαν το 67% του μεριδίου καταθέσεων του τραπεζικού συστήματος (Θειοπούλου, 2019). Η Alpha Bank Cyprus Ltd και η USB Bank Plc είναι θυγατρικές τραπεζικών ιδρυμάτων του εξωτερικού. Συγκεκριμένα η Alpha Bank Cyprus Ltd προέρχεται από όμιλο της Ελλάδας ενώ η USB Bank Plc από όμιλο χώρας που δεν εντάσσεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, 2019β). Στο παρόν υποκεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά στο ιστορικό των πιο πάνω τραπεζών καθώς και η παράθεση ορισμένων σημαντικών στοιχείων για αυτά.

Ελληνική Τράπεζα Δημόσια Εταιρεία Λτδ

Η Ελληνική Τράπεζα αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες εγχώριες τράπεζες της κυπριακής οικονομίας, η πορεία της οποίας ξεκίνησε από το 1976 με προσωπικό 33 ατόμων. Δημιουργώντας δύο εταιρείες τις οποίες είχε υπό τον έλεγχο της, ήταν σε θέση να διαθέτει μεγάλη γκάμα υπηρεσιών τόσο χρηματοδοτικές όσο και επενδυτικές. Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών της το 1988, η Ελληνική Τράπεζα προχώρησε στην δημιουργία μιας νέας υπηρεσίας η οποία ονομαζόταν Telebank και επέτρεπε στους πελάτες να διαχειρίζονται τους λογαριασμούς τους από τον υπολογιστή χωρίς να χρειάζεται να πηγαίνουν στα κατά τόπους υποκαταστήματα. Στη διάρκεια του 1996 η Ελληνική Τράπεζα οδηγήθηκε σε μια σημαντική αγορά αφού απέκτησε το μέρος της ξένης τράπεζας Barclays PLC που λειτουργούσε στην Κύπρο. Στην προσπάθεια της για συνεχή εξέλιξη η οποία

αποσκοπούσε στη διευκόλυνση των πελατών της, παρέχοντας τους νέες υπηρεσίες συμβαδίζοντας και με τις εξελίξεις στην αγορά, το 1997 κυκλοφόρησε την πιστωτική κάρτα. Τον Ιούνιο του 2005 προχώρησε στην αλλαγή του ονόματος της και ονομάστηκε σε Ελληνική Τράπεζα Δημόσια Εταιρεία Λτδ. Θέλοντας να εξυπηρετήσει τους ελληνοκύπριους που διαμένουν στο εξωτερικό, ίδρυσε καταστήματα σε Ελλάδα, Ρωσία, Ουκρανία και Νότια Αφρική. Η οικονομική κρίση που επηρέασε την Κύπρο το 2013, οδήγησε το συγκρότημα της Ελληνικής Τράπεζας στην πώληση των υποκαταστημάτων της στην Ελλάδα τα οποία εξαγοράστηκαν από την Τράπεζα Πειραιώς, καθώς και στην πώληση της θυγατρικής που βρίσκεται στη Ρωσία. Μια σημαντική εξέλιξη η οποία θα βοηθήσει στην μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων της τράπεζας, ήταν η πώληση μέρους τους σε επενδυτικά ξένα ταμεία. Κατά τη διάρκεια του 2018 και συγκεκριμένα το Σεπτέμβριο, η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα εξαγοράστηκε από την Ελληνική (Hellenic Bank n.d., Stockwatch χ.χ. α), με αποτέλεσμα η Ελληνική Τράπεζα να κατέχει τη δεύτερη θέση αναφορικά με το ποσοστό της αγοράς καταθέσεων το οποίο ισούταν με 30.9% (Θειοπούλου, 2019). Επίσης, επακόλουθο της συγχώνευσης ήταν σύμφωνα με στοιχεία στην ετήσια έκθεση του 2018 η αύξηση των καταστημάτων που λειτουργούσαν στην Κύπρο τα οποία ανήλθαν στα 129.

Τράπεζα Κύπρου Δημόσια Εταιρεία Λτδ

Η πορεία της Τράπεζας Κύπρου ξεκίνησε το 1899 ως Ταμιευτήριο Λευκωσίας, στο οποίο δόθηκε καινούργιο όνομα το 1912 όπου και έγινε γνωστή ως Τράπεζα Κύπρου. Στη διάρκεια των χρόνων η τράπεζα προχώρησε σε συγχωνεύσεις με άλλες τράπεζες της Κύπρου και εξαπλώθηκε εκτός ορίων του νησιού καθώς άρχισε να δραστηριοποιείται στο Λονδίνο από το 1955. Η γκάμα υπηρεσιών που παρείχε μεγάλωνε συνεχώς καθώς παρείχε επενδυτικές, χρηματοδοτικές και υπηρεσίες ασφαλειών. Η επέκταση της συνεχίστηκε και τη δεκαετία του '90 αφού απέκτησε καταστήματα σε περιοχές κυρίως όπου υπήρχαν Κύπριοι όπως στην Ελλάδα, Αυστραλία, Νότια Αφρική, Τορόντο, Νέα Υόρκη, Μόσχα και Βουκουρέστι. Το 2000 η τράπεζα διέθετε 198 καταστήματα στην Κύπρο, 8 στην Αγγλία, 31 στην Ελλάδα και 5 στην Αυστραλία. Μετά το πέρας οκτώ χρόνων, είχε προχωρήσει σε απόκτηση δυο τραπεζικών ιδρυμάτων σε Ουκρανία και Ρωσία ενώ το 2011 πώλησε τη τράπεζα στην Αυστραλία. Η χρονιά του 2013 θα μείνει στην ιστορία της αφού συγχωνεύτηκε με τη Λαϊκή Τράπεζα και οι καταθέτες τις βρέθηκαν αντιμέτωποι με το μέτρο του κουρέματος καταθέσεων (Stockwatch χ.χ β, Τράπεζα Κύπρου χ.χ.). Στο τέλος

του 2017 ο αριθμός των υποκαταστημάτων της ανερχόταν στα 121 με προσωπικό 3704 (Association of Cyprus Banks, 2018). Η Τράπεζα Κύπρου σύμφωνα με στοιχεία του 2018, αποτελεί τη μεγαλύτερη τράπεζα του νησιού σχετικά με το ποσοστό της αγοράς καταθέσεων το οποίο ήταν ίσο με 36% (Θειοπούλου, 2019). Μια σημαντική εξέλιξη ο αντίκτυπος της οποίας ήταν εμφανής στην μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων της τράπεζας για το έτος 2018, ήταν η πώληση προβληματικών δανείων. Βάσει την ετήσια έκθεση για το 2018, ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων παρουσίασε βελτίωση και ανήλθε στο 36% (Stockwatch).

Alpha Bank Cyprus Ltd

Η Alpha Bank Cyprus Ltd είναι μια από τις θυγατρικές ξένων ιδρυμάτων που συνθέτουν τον τραπεζικό τομέα της Κύπρου από το 1998 αφότου η Alpha Bank Limited της Ελλάδος απέκτησε τη βρετανική Lombard Natwest Bank. Ακολούθως, το 1999 ο όμιλος της Alpha Bank προχώρησε σε αγορά των περιουσιακών στοιχείων της Metropolitan, μιας εταιρείας που παρείχε ασφαλιστικές υπηρεσίες. Επακόλουθο της αγοράς αυτής ήταν η αλλαγή του ονόματος της Metropolitan σε Alpha Ασφαλιστική Λτδ, της οποίας ποσοστό της τάξεως του 20% άνηκε στην Alpha Bank Cyprus Ltd. Με το πέρασμα του χρόνου και ειδικότερα μέχρι το 2003, το ποσοστό της ασφαλιστικής που άνηκε στην Alpha Bank Cyprus Ltd ανήλθε στο 82%. Κατά τη διάρκεια του 2002 σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε η εξολοκλήρου απόκτηση της Alpha Bank Cyprus Ltd από την Alpha Bank Ελλάδος (Κυπριακός Οργανισμός Επενδύσεων και Αξιών Λτδ, 2008). Σύμφωνα με στοιχεία στην ετήσια ανασκόπηση 2017-2018 του Association of Cyprus Banks (2018) το 2017 τα υποκαταστήματα της Alpha Bank Cyprus Ltd ανέρχονταν σε 22 με το προσωπικό της να ισούται με 662.

USB Bank Plc

Η πορεία της USB Bank Plc ξεκίνησε από το 1925 αφ' ότου δημιουργήθηκε η Yialousa Savings Bank Limited. Μετά το ξέσπασμα της τουρκικής εισβολής η Yialousa Savings Bank Limited σταμάτησε τις εργασίες της αφού η έδρα της βρισκόταν στην κατεχόμενη πλευρά του νησιού. Με την πάροδο περίπου 16 χρόνων και συγκεκριμένα την 1^η Μαρτίου του 1990, ξεκίνησε και πάλι τις εργασίες της έχοντας στην κατοχή της ένα κατάστημα στη Λευκωσία. Ακολούθως το 1996 άλλαξε το όνομα της σε Universal Savings Bank Limited αφού ένας από τους μετόχους της με μερίδιο 30% ήταν η Universal Life. Η αλλαγή αυτή

δεν κράτησε για πολύ αφού το 2001, το 2004 και έπειτα το 2009 άλλαξε το όνομα της και πάλι σε USB Bank Plc. Ξεκινώντας από το 2010, η BLC Bank SAL έγινε μέτοχος της USB Bank με μερίδιο της τάξεως του 10%, η πορεία του οποίου ήταν ανοδική αφού το 2015 η BLC κατείχε το 98.8% (USB Bank χ.χ). Με την ολοκλήρωση του έτους 2017 η USB Bank διέθετε ένα δίκτυο 13 καταστημάτων με προσωπικό 237 υπαλλήλους (Association of Cyprus Banks, 2018). Από τον Ιανουάριο του 2019 η USB Bank PLC τερμάτισε τις εργασίες της καθώς συγχωνεύτηκε με την AstroBank Limited (Stockwatch, 2019).

3.2. Μεθοδολογία Έρευνας

Η χρηματοοικονομική ανάλυση με τη μέθοδο των αριθμοδεικτών γίνεται για τον καθορισμό των δυνατών σημείων των εταιρειών καθώς επίσης και των σημείων που παρουσιάζουν προβλήματα. Επομένως ο στόχος αυτής της ανάλυσης είναι η διαπίστωση της θέσης στην οποία βρίσκεται η εταιρεία ανά πάσα στιγμή. Οι πληροφορίες που χρειάζονται για την εφαρμογή της χρηματοοικονομικής ανάλυσης παρέχονται από τις οικονομικές καταστάσεις (Βαρχαλαμά, Βενιέρης και Σαλίμπα 2012, Ρεπούσης 2006,). Οι δύο οικονομικές καταστάσεις από τις οποίες προέρχονται τα στοιχεία για τον υπολογισμό των δεικτών είναι ο ισολογισμός και η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης. Ένας από τους τρόπους με τους οποίους γίνεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων που εξάγονται μετά την χρήση των αριθμοδεικτών είναι, είτε συγκριτικά με τους δείκτες μιας άλλης εταιρείας του ίδιου κλάδου, είτε σε σύγκριση με τους δείκτες της ίδιας εταιρείας διαχρονικά (Αρτίκης, 2010).

Η ανάλυση της πορείας των τεσσάρων υπό εξέταση πιστωτικών ιδρυμάτων γίνεται με τη χρήση αριθμοδεικτών που αφορούν την κερδοφορία και ρευστότητα τους κατά τη χρονική περίοδο 2006-2016. Ανάλυση γίνεται και για τον αριθμοδείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων για τη χρονική περίοδο 2014-2017, για να εξεταστεί η ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών. Η σπουδαιότητα της παρούσας εργασίας είναι η περίοδος κατά την οποία εφαρμόζεται η διαχρονική σύγκριση για την κάθε τράπεζα ξεχωριστά καθώς και μεταξύ τους, αφού αναλύονται τα έτη πριν (2006), κατά την διάρκεια (2007-2009) και μετά την οικονομική κρίση (2010-2016). Η συγκριτική και διαχρονική ανάλυση παρουσιάζεται τόσο αριθμητικά όσο και γραφικά με τη χρήση του προγράμματος Microsoft Office Excel 2007.

Συγκεκριμένα οι υπό εξέταση δείκτες είναι αυτοί της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων και αποδοτικότητας ενεργητικού για την ανάλυση της κερδοφορίας, ενώ για τη ρευστότητα χρησιμοποιούνται ο λόγος των δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού και ο λόγος των δανείων προς τις καταθέσεις. Για την εξέταση της ποιότητας του ενεργητικού χρησιμοποιείται ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων. Αρχικά ο δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων ο οποίος ισούται με το λόγο των καθαρών κερδών εκμετάλλευσης προς τα ίδια κεφάλαια, δείχνει την αποτελεσματική χρησιμοποίηση των ιδίων κεφαλαίων έτσι ώστε να δημιουργηθούν κέρδη. Ο δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού ισούται με το λόγο των καθαρών κερδών εκμετάλλευσης προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων παρέχοντας πληροφορίες σχετικά με την αποτελεσματική χρησιμοποίηση του ενεργητικού για την δημιουργία κερδών (Ρεπούσης 2006, Συριόπουλος και Παπαδάμου 2014). Όσο μεγαλύτερες είναι οι τιμές που λαμβάνουν οι δείκτες κερδοφορίας, τόσο το καλύτερο για την τράπεζα αφού φαίνεται πως χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά τόσο τα περιουσιακά της στοιχεία όσο και τα ίδια κεφάλαια (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012). Σχετικά με τους δείκτες ρευστότητας, ο λόγος των δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού μας δείχνει πόσο ποσοστό των περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας αντιστοιχεί στα δάνεια. Ο δείκτης αυτός ισούται με το πηλίκο των δανείων προς τα περιουσιακά στοιχεία και όσο πιο μεγάλες τιμές λαμβάνει τόσο το χειρότερο για τη ρευστότητα της τράπεζας (Amba και Almurkharreg 2013, Growe et al. 2014). Επίσης, ο λόγος των δανείων προς τις καταθέσεις αντικατοπτρίζει το ποσοστό των συνολικών χορηγήσεων της τράπεζας που αναλογούν στις καταθέσεις της. Αποτελεί ένα σημαντικό δείκτη καθώς δείχνει τη ρευστότητα την οποία διαθέτουν οι τράπεζες. Ένας υψηλός δείκτης συνεπάγεται χαμηλότερα επίπεδα ρευστότητας με τα οποία θα βρεθεί αντιμέτωπη η τράπεζα σε ενδεχόμενη επιθυμία των πελατών της για αναλήψεις (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012). Αναφορικά με το δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων ο ορισμός του δόθηκε το 2014 από την Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών η οποία ορίζει ως μη εξυπηρετούμενα τα δάνεια των οποίων έχει κριθεί ότι ο δανειολήπτης δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει τις δανειακές του υποχρεώσεις καθώς και τα δάνεια τα οποία παρουσιάζουν καθυστερήσεις πάνω από 90 ημέρες. Ο δείκτης αυτός ισούται με το λόγο των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων. Ένας υψηλός δείκτης εξυπηρετούμενων δανείων τόσο χειρότερη σημαίνει είναι η ποιότητα του ενεργητικού και τόσο μεγαλύτερες θα είναι οι ζημιές (Stockwatch, χ.χ δ).

3.3. Πηγές

Η συλλογή των στοιχείων που απαιτούνταν για τον υπολογισμό των υπό εξέταση αριθμοδεικτών, έγινε από τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών και συγκεκριμένα από τον ισολογισμό και την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης. Οι ετήσιες εκθέσεις για την Τράπεζα Κύπρου, Ελληνική Τράπεζα και Alpha Bank αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα Stockwatch ενώ για την USB Bank τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα της.

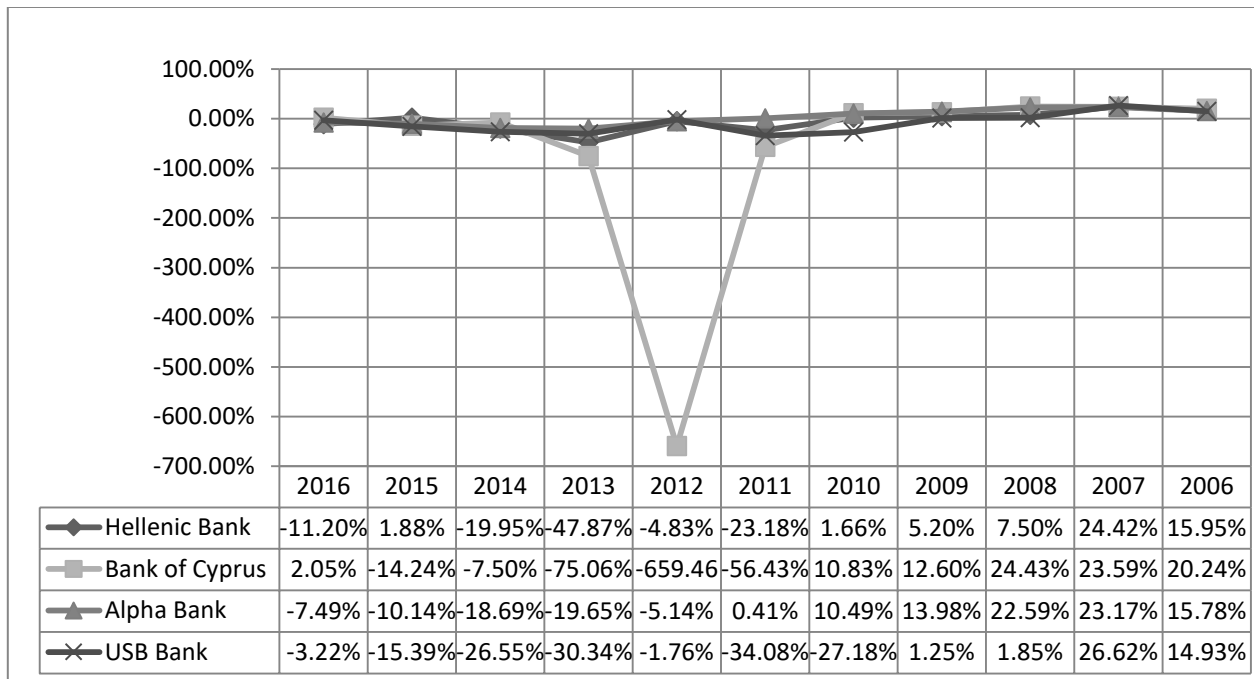
Κεφάλαιο 4

Ανάλυση

4.1. Κερδοφορία

Στην ενότητα αυτή διερευνούμε τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στην κερδοφορία των τεσσάρων υπό εξέταση τραπεζικών ιδρυμάτων της Κύπρου, χρησιμοποιώντας τους δείκτες αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων (ROE) και της αποδοτικότητας του ενεργητικού (ROA).

4.1.1. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων

Διάγραμμα 1. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων για το σύνολο του δείγματος.

Στο πιο πάνω διάγραμμα παρουσιάζεται η πορεία του δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων των τεσσάρων τραπεζών κατά τη χρονική περίοδο 2006-2016. Με βάση τα

αποτελέσματα της ανάλυσης, το συμπέρασμα που εξάγεται είναι πως και οι τέσσερις αυτές τράπεζες είχαν μια κοινή πορεία κατά την περίοδο 2006-2007 ενώ στη συνέχεια η πορεία που ακολουθούν είναι διαφορετική με εξαίρεση ορισμένες χρονικές περιόδους. Την μεγαλύτερη απόκλιση βλέπουμε πως την σημειώνει η Τράπεζα Κύπρου κατά τη χρονική περίοδο 2012.

Το 2006 και συγκεκριμένα πριν το ξέσπασμα της κρίσης στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, οι τιμές που λάμβαναν και οι τέσσερις τράπεζες ήταν θετικές και σε υψηλά επίπεδα, γεγονός που συνεπάγεται πως χρησιμοποιούσαν αποτελεσματικά τα ίδια κεφάλαια τους με αποτέλεσμα να δημιουργούν κέρδη. Με το ξέσπασμα της κρίσης το 2007 διαπιστώνεται πως οι τράπεζες του κυπριακού τραπεζικού συστήματος δεν επηρεάστηκαν καθόλου αφού η πορεία του δείκτη ήταν ανοδική. Αναλυτικότερα, το 2007 οι τράπεζες παρουσίασαν βελτίωση του υπό αναφορά δείκτη αφού αυξήθηκαν τα κέρδη τους σε σχέση με το 2006. Το 2007 το ποσοστό όλων των τραπεζών ήταν από τα υψηλότερα καθ' όλη την εξεταζόμενη χρονική διάρκεια με εξαίρεση το ποσοστό της Τράπεζας Κύπρου της οποίας η υψηλότερη τιμή σημειώθηκε το 2008. Κατά τη διάρκεια της κρίσης, σε όλες τις τράπεζες παρουσιάστηκε μείωση εκτός από την Τράπεζα Κύπρου που είχε μια μικρή αύξηση το 2008 σε σύγκριση με το 2007. Κατά τη χρονική περίοδο 2010-2016 όπου και ορίζεται ως η περίοδος μετά την οικονομική κρίση, αρνητικές ήταν οι τιμές που λάμβαναν όλες οι τράπεζες με εξαίρεση ορισμένες περιόδους όπου κάποιες από αυτές παρουσίαζαν λάμβαναν θετικές.

Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η πορεία του δείκτη της Τράπεζας Κύπρου αφού είναι η μόνη που παρουσίασε ραγδαία επιδείνωση, η οποία ξεκίνησε από το 2011-2013. Πριν το ξέσπασμα της κρίσης (2006) και μέχρι τη συμπλήρωση του δεύτερου έτους της (2008) η πορεία του δείκτη της ήταν ανοδική εξαιτίας της συνεχούς κερδοφορίας που παρουσίαζε. Από το 2009 η καθοδική πορεία του δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων ήταν γεγονός και για την Τράπεζα Κύπρου εξαιτίας της μείωσης των κερδών που παρουσίαζε. Το 2011 επιδεινώθηκε ακόμη περισσότερο ο δείκτης αυτός εξαιτίας των ζημιών που σημείωνε η τράπεζα οι οποίες οφείλονταν στην απομείωση των ελληνικών ομολόγων που είχε στην κατοχή της. Η έκθεση της τράπεζας στην ελληνική οικονομία η οποία βρισκόταν σε περίοδο ύφεσης καθώς επίσης και οι εξελίξεις του 2013 συνέβαλαν στο χαμηλό δείκτη

απόδοσης ιδίων κεφαλαίων. Αξιοσημείωτη ήταν η αρνητική τιμή που λάμβανε κατά το έτος 2012 που ισούταν με -659,4% το οποίο οφειλόταν στις μεγάλες ζημιές της τάξεως των €2.2 δισεκατομμυρίων που παρουσίασε εκείνη την περίοδο καθώς επίσης και στη μεγάλη μείωση των ιδίων κεφαλαίων της, αφού από €2.4 δισεκατομμύρια που ήταν το 2011 έφτασαν τα €336 εκατομμύρια το 2012. Από το 2012 και έπειτα ο δείκτης άρχισε να παρουσιάζει αύξηση με εξαίρεση το 2015 όπου είχε σημειώσει μείωση. Τέλος το 2016 ήταν η πρώτη χρονιά που η τράπεζα επέστρεψε στην κερδοφορία μετά από την πάροδο 5 ετών εξαιτίας της μείωσης των προβλέψεων και της βελτίωσης του ισολογισμού της.

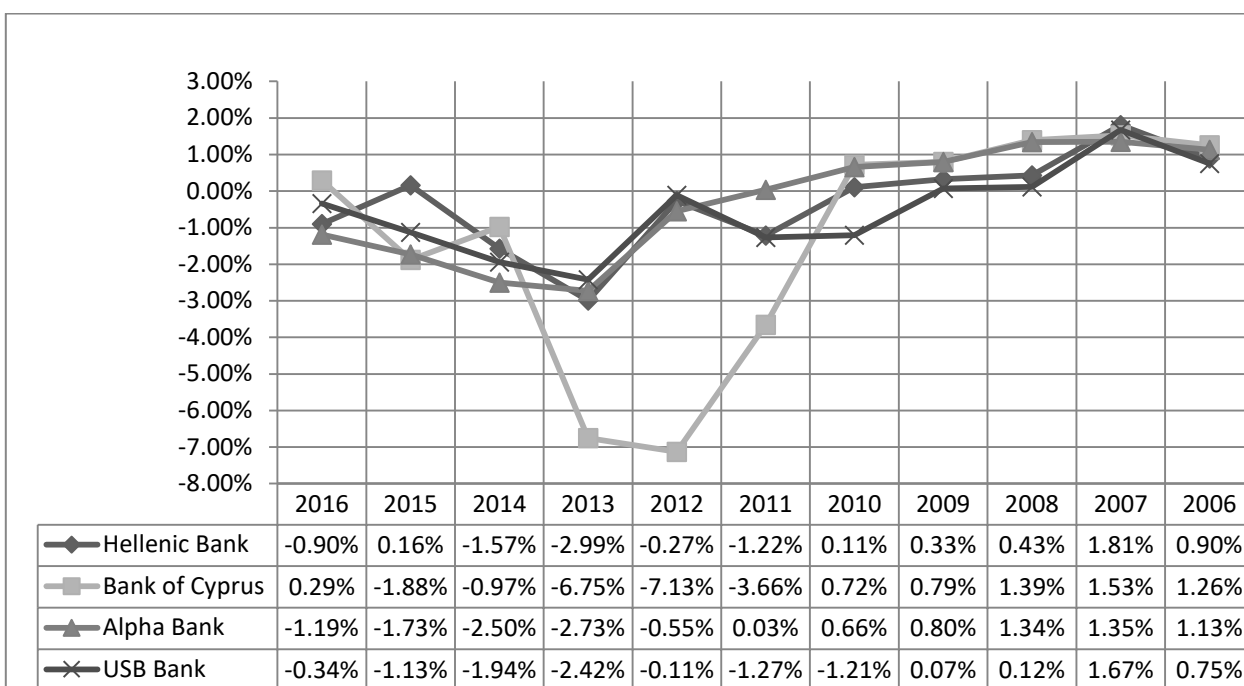
Όσον αφορά το δείκτη απόδοσης ιδίων κεφαλαίων της Ελληνικής Τράπεζας κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, παρατηρείται ότι από το 2006 και για περίοδο πέντε χρόνων ήταν θετικός εξαιτίας της κερδοφορίας της, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα έξι έτη όπου οι τιμές που λάμβανε ήταν αρνητικές, με εξαίρεση το 2015. Η σημαντική αύξηση που παρουσίασε στα κέρδη της το 2007 οφειλόταν στα κέρδη που επήλθαν από την εξαγορά της επενδυτικής Αθηνά. Από το 2007 όταν και ξέσπασε η οικονομική κρίση μέχρι και το 2013 η πορεία του δείκτη ήταν καθοδική εκτός από την περίοδο 2011-2012 όπου και παρουσίασε σημάδια βελτίωσης. Η μεγάλη μείωση του δείκτη το 2010 οφειλόταν στην μείωση των κερδών της εξαιτίας της αύξησης των επισφαλειών ενώ η περαιτέρω μείωση του δείκτη το 2011 οφειλόταν στην απομείωση των ελληνικών ομολόγων που είχε στη διάθεση της η τράπεζα. Μετά τις εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα της Κύπρου το 2013 η τράπεζα βρισκόταν αντιμέτωπη με βελτίωση του δείκτη μέχρι το 2015 όπου και ξεκίνησε πάλι η καθοδική του πορεία.

Παρόμοια με της Ελληνικής Τράπεζας ήταν και η πορεία του δείκτη της Alpha Bank με μόνη εξαίρεση ότι αρνητικός ήταν από το 2012 και έπειτα, σε αντίθεση με την Ελληνική Τράπεζα που άρχισε να παρουσιάζει αρνητική πορεία από το 2011-2013. Η μείωση του δείκτη το 2011 οφειλόταν στην αύξηση των επισφαλειών. Η ανάκαμψη του δείκτη αυτού για την Alpha Bank ήταν γεγονός από το 2013 όπου και αυξανόταν σταδιακά αν και πάλι ήταν αρνητικός.

Η USB Bank ήταν η τράπεζα που παρουσίαζε τις μεγαλύτερες αυξομειώσεις μαζί με την Τράπεζα Κύπρου στο δείκτη αυτό. Με το ξέσπασμα της κρίσης ήταν η τράπεζα που έλαβε

τη μεγαλύτερη τιμή αφού ισούταν με 26,62%. Έκτοτε και για διάστημα τριών ετών η πορεία της ήταν καθοδική με τις αρνητικές τιμές να ξεκινούν από το 2010. Ενώ το 2011 άρχισε να ανακάμπτει εντούτοις το 2012 επιδεινώθηκε και πάλι κάτι το οποίο δεν κράτησε για πολύ αφού από το 2013-2016 η πορεία του δείκτη της ήταν ανοδική.

4.1.2. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας του Ενεργητικού

Διάγραμμα 2. Αριθμοδείκτης Αποδοτικότητας του Ενεργητικού για το σύνολο του δείγματος.

Στο πιο πάνω διάγραμμα παρουσιάζεται η πορεία του δείκτη αποδοτικότητας του ενεργητικού των τεσσάρων πιστωτικών ιδρυμάτων του δείγματος κατά τη χρονική περίοδο 2006-2016. Με βάση τα αποτελέσματα της ανάλυσης αυτού του δείκτη, παρατηρείται πως υπήρξαν αποκλίσεις στην πορεία των τραπεζών.

Με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, οι τιμές που λάμβαναν και οι τέσσερις τράπεζες ήταν οι υψηλότερες σε σχέση με τα υπόλοιπα εξεταζόμενα χρόνια. Τα υψηλά επίπεδα στα οποία βρισκόταν ο δείκτης αυτός για κάθε μια από τις τράπεζες φανέρωνε πως η χρήση του ενεργητικού τους ήταν αποτελεσματική, γεγονός που τους επέφερε κέρδη. Ακολούθως δεν έμειναν ανεπηρέαστες από την κρίση αφού μέχρι το 2009 ακολουθούσαν καθοδική

πορεία. Κατά τη χρονική περίοδο 2010-2013 η πορεία του δείκτη της Alpha Bank ήταν καθοδική, ενώ αυτός της Τράπεζας Κύπρου παρουσίαζε μειώσεις από το 2010-2012. Από την άλλη, την ίδια χρονική περίοδο η πορεία της Ελληνικής Τράπεζας και της USB Bank παρουσίαζε αυξομειώσεις. Από το 2012 και για περίοδο δύο ετών ο δείκτης αποδοτικότητας του ενεργητικού ήταν αρνητικός σε όλες τις τράπεζες κάτι που φανέρωνε πως παρουσίαζαν ζημιές.

Ιδιαίτερα σημαντική και πάλι κρίνεται η πορεία του δείκτη της Τράπεζας Κύπρου αφού είναι η μόνη που παρουσίασε ραγδαία επιδείνωση, ξεκινώντας από το 2010 μέχρι και το 2012. Από το 2011-2013 ήταν η τράπεζα που κατείχε τις μεγαλύτερες αρνητικές τιμές, με χαμηλότερη την τιμή του 2012 η οποία ισούταν με 7,13% εξαιτίας της μείωσης της κερδοφορίας και των δανείων. Το 2012 και έπειτα με εξαίρεση το 2015 η πορεία της ήταν ανοδική με το 2016 να κατέχει την πρώτη θέση σε σχέση και με τις υπόλοιπες τράπεζες αφού είναι η μόνη που κατέχει ένα θετικό δείκτη.

Η πορεία του δείκτη της Ελληνικής Τράπεζας αυξήθηκε το 2007 όταν είχε ξεσπάσει η οικονομική κρίση με την τιμή της να είναι η μεγαλύτερη σε σύγκριση με τις υπόλοιπες τράπεζες εκείνη τη χρονιά. Οι μειώσεις δεν άργησαν να κάνουν την εμφάνισή τους τα επόμενα δύο έτη κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Με το πέρασμα της κρίσης και συγκεκριμένα από το 2011 άρχισε να λαμβάνει αρνητικές τιμές με τη χαμηλότερη αυτή του 2013. Ακολούθως άρχισε να ανακάμπτει αφού το 2015 έλαβε θετική τιμή εξαιτίας των κερδών που παρουσίασε για πρώτη φορά μετά το 2010. Το 2016 επέστρεψε και πάλι στις αρνητικές τιμές αφού κατέγραψε ζημιές στο τέλος του έτους.

Ο δείκτης της Alpha Bank ήταν ο μόνος που παρέμεινε σταθερός το 2008 αφού σημείωσε αυξήσεις στα κέρδη της. Η εικόνα του δείκτη της Alpha Bank ήταν η πιο σταθερή σε σύγκριση με τις υπόλοιπες τράπεζες. Η καθοδική πορεία του δείκτη αποδοτικότητας του ενεργητικού για την Alpha Bank ξεκίνησε το 2009 αφού είχε μειωθεί κατά το ήμισυ σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο. Οι αρνητικές τιμές του δείκτη της ξεκίνησαν από το 2012 σε αντίθεση με των υπόλοιπων τραπεζών όπου άρχισαν το 2011. Το 2012 ήταν η πρώτη χρονιά κατά την εξεταζόμενη περίοδο που παρουσίασε ζημιές οι οποίες οφείλονταν στην αύξηση των προβλέψεων για την κάλυψη του πιστωτικού της κινδύνου. Η ανάκαμψη

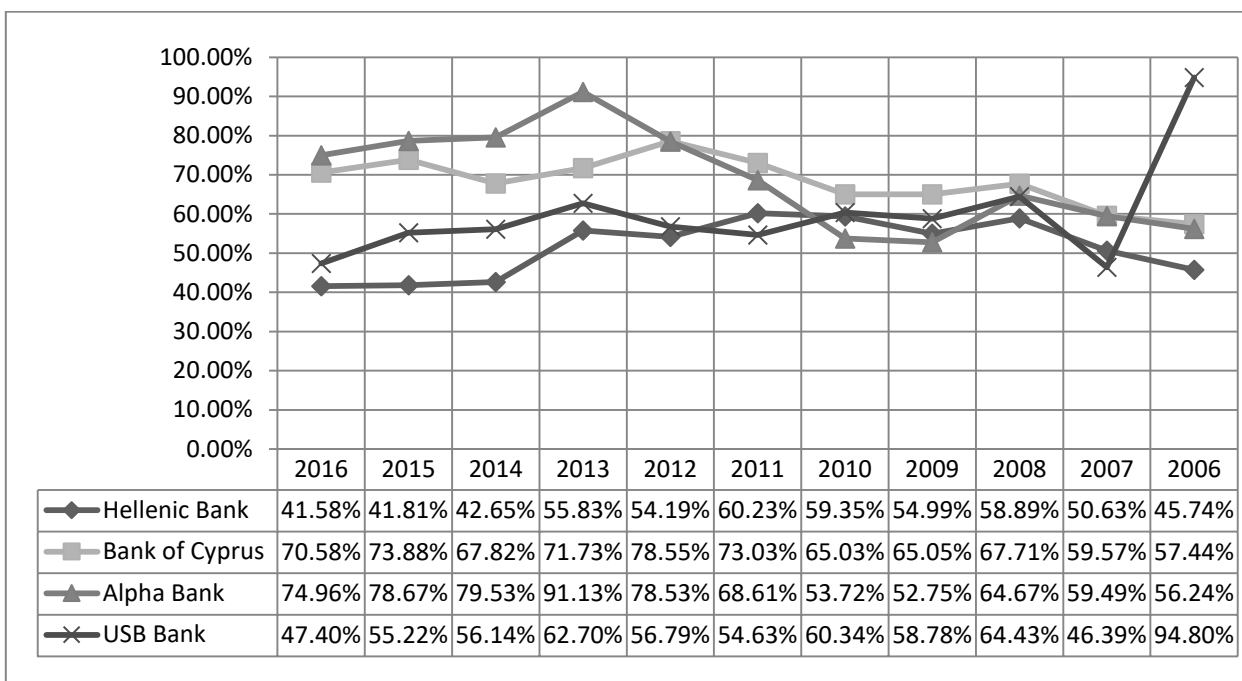
του δείκτη αυτού για την Alpha Bank ξεκίνησε το 2015 αφού είχε σημειώσει μείωση στις ζημιές και μείωση των δανείων της που οφείλονταν στη μεταφορά τους σε άλλη εταιρεία που ανήκει στον όμιλο. Εντούτοις το 2016 ο δείκτης απόδοσης του ενεργητικού της συνεχίζει να βρίσκεται σε μη ικανοποιητικά επίπεδα.

Η USB Bank ήταν η τράπεζα που μετά την μεγάλη μείωση που σημείωσε το 2008 εντούτοις ακολούθησε μια σταθερή καθοδική πορεία μέχρι το 2011 όπου άρχισε να ανακάμπτει. Η USB Bank είναι η μόνη τράπεζα που κατέγραψε ζημιές από το 2010 οι οποίες φανερώνονται από τον δείκτη αυτό αφού είναι η μόνη με αρνητική τιμή. Η ανάκαμψη που παρατηρήθηκε στο δείκτη της τράπεζας το 2012 ήταν εξαιτίας της μείωσης των ζημιών που παρουσίασε λόγω μείωσης των απομειώσεων ομολόγων ελληνικού δημοσίου καθώς και εξαιτίας της αύξησης του κεφαλαίου της από τη BLC Bank που είναι μέτοχος της. Το 2012 ξεκίνησε και πάλι η καθοδική πορεία του δείκτη με αποτέλεσμα το 2013 να φτάσει στο χαμηλότερο επίπεδο που είχε καταγράψει ποτέ. Παρά τις ζημιές που παρουσιάζει από το 2013 βρίσκεται σε πορεία ανάκαμψης αφού από εκείνη τη χρονιά ο δείκτης σημειώνει άνοδο.

4.2. Ρευστότητα

Στην ενότητα αυτή διερευνούμε τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στη ρευστότητα τεσσάρων τραπεζικών ιδρυμάτων της Κύπρου, χρησιμοποιώντας τους δείκτες δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού και του δείκτη δανείων προς τις καταθέσεις.

4.2.1. Δάνεια προς το Σύνολο του Ενεργητικού

Διάγραμμα 3. Δάνεια προς το σύνολο του ενεργητικού για το σύνολο του δείγματος.

Στο πιο πάνω διάγραμμα παρουσιάζεται η πορεία του δείκτη δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού των τεσσάρων τραπεζών του δείγματος κατά τη χρονική περίοδο 2006-2016. Με βάση τα αποτελέσματα της ανάλυσης αυτού του δείκτη, παρατηρείται πως υπήρξαν αποκλίσεις στην πορεία των τραπεζών.

Πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης (2006), ο δείκτης αυτός ήταν ικανοποιητικός για όλες τις τράπεζες. Η USB Bank που κατείχε τη μεγαλύτερη τιμή εκείνο το έτος βρισκόταν σε χειρότερη θέση από τις υπόλοιπες τράπεζες όσον αφορά τη ρευστότητα. Με το ξέσπασμα της κρίσης και συγκεκριμένα από το 2007-2008, ο δείκτης αυτός για όλες τις τράπεζες άρχισε να επιδεινώνεται κάτι που συνεπαγόταν και μεγάλο κίνδυνο ρευστότητας. Το 2009 παρουσιάστηκε βελτίωση του δείκτη κάτι που δεν κράτησε για πολύ αφού και

μετά το πέρασμα της κρίσης επηρεαζόταν αρνητικά. Από το 2011 αρκετές ήταν οι χρονικές στιγμές που επιδεινώθηκε ο δείκτης των τραπεζών. Ακολούθως το 2016 ο δείκτης αυτός είχε βελτιωθεί σε σύγκριση με το 2011 με εξαίρεση την τιμή της Alpha Bank το 2016. Η πλειοψηφία των τραπεζών του δείγματος, συνεχίζει να κατέχει ένα μεγάλο δείκτη δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού και το 2016. Ο δείκτης δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση αφού με το ξέσπασμα της επήλθε η επιδείνωση του κάτι που συνεχίστηκε και μετά το πέρας της.

Όσον αφορά το δείκτη της Ελληνικής Τράπεζας ήταν εμφανής η επίδραση της κρίσης αφού πριν το ξέσπασμα της βρισκόταν σε ικανοποιητικά επίπεδα στα οποία και έφτασε και πάλι το 2014 και έπειτα. Από όλες τις τράπεζες του δείγματος η Ελληνική Τράπεζα είναι αυτή με την καλύτερη ρευστότητα αφού ο δείκτης της είναι χαμηλότερος από των υπόλοιπων τραπεζών με εξαίρεση το 2009-2010 που η ρευστότητα της Alpha Bank ήταν καλύτερη. Η βελτίωση του δείκτη από το 2014 οφείλεται στη μείωση των δανείων η οποία ήταν σαν αποτέλεσμα των οικονομικών συνθηκών που επικρατούσαν στην Κύπρο μετά το 2013.

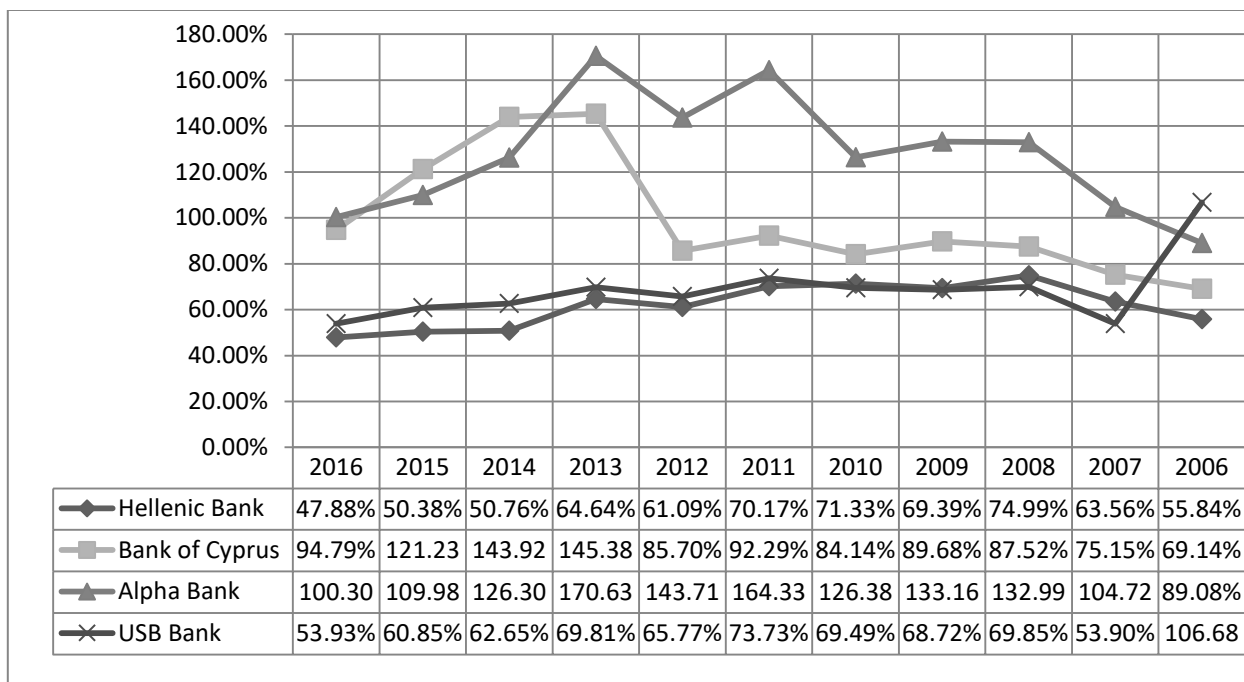
Εμφανής ήταν η επίδραση της οικονομικής κρίσης και στον δείκτη της Τράπεζας Κύπρου αφού από το ξέσπασμα της κρίσης μέχρι και το 2016 επιδεινώθηκε με εξαίρεση ελάχιστες χρονικές στιγμές που σημείωσε ελάχιστη βελτίωση. Κατά τη διάρκεια της κρίσης η επιδείνωση ήταν εμφανής εξαιρουμένου του 2009 όπου βελτιώθηκε. Μετά το πέρας της κρίσης και συγκριμένα από το 2011 άρχισε να αυξάνεται με ορισμένες περιόδους να παρουσιάζει βελτίωση.

Παρόμοια με της Τράπεζας Κύπρου ήταν και η πορεία της Alpha Bank η οποία όταν ξέσπασε η κρίση επιδεινώθηκε. Κατά τη διάρκεια της κρίσης και με εξαίρεση το 2009 ο δείκτης αυτός επηρεάστηκε αρνητικά. Τα επόμενα χρόνια οι εξελίξεις στην Κύπρο ήταν εμφανές στο δείκτη ο οποίος εξακολουθούσε να ανεβαίνει με το 2013 να φτάνει στο υψηλότερο σημείο που έφτασε ποτέ κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Η USB Bank ήταν η μόνη τράπεζα που παρουσίαζε βελτίωση με το ξέσπασμα της κρίσης. Η βελτίωση όμως δεν κράτησε για πολύ αφού κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και

συγκεκριμένα από το 2007-2008 η επιδείνωση ήταν ραγδαία. Από το 2009 μέχρι και το 2016 ο δείκτης δανείων προς το σύνολο του ενεργητικού παρουσίαζε αυξομειώσεις.

4.2.2. Δάνεια προς Καταθέσεις

Διάγραμμα 4. Δάνεια προς καταθέσεις για το σύνολο του δείγματος.

Στο πιο πάνω διάγραμμα παρουσιάζεται η πορεία του δείκτη δανείων προς καταθέσεις των τραπεζών του δείγματος κατά τη χρονική περίοδο 2006-2016. Με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης επήλθε και η επιδείνωση του δείκτη με εξαίρεση τη USB Bank που παρουσίασε βελτίωση αφού πριν την κρίση βρισκόταν σε χειρότερη θέση σχετικά με τη ρευστότητα της. Η βελτίωση του δείκτη της USB Bank οφειλόταν στην αύξηση των καταθέσεων της το 2007 και την μείωση των δανείων της. Με το ξέσπασμα της κρίσης και συγκεκριμένα από το 2007-2008, ο δείκτης αυτός για όλες τις τράπεζες άρχισε να επιδεινώνεται κάτι που συνεπαγόταν και μεγάλο κίνδυνο ρευστότητας. Το 2009 ο δείκτης της Ελληνικής Τράπεζας και της USB Bank έδειξαν σημάδια ανάκαμψης. Αντίθετα το 2010 ο δείκτης της Ελληνικής Τράπεζας και της USB Bank επιδεινώθηκε και πάλι ενώ βελτιώθηκε αυτός της Alpha Bank και της Τράπεζας Κύπρου. Από το 2011-2016 ο δείκτης βελτιώθηκε για την Ελληνική και USB με αυτό της USB να είναι ο χαμηλότερος που είχε λάβει ποτέ. Αναφορικά με την Τράπεζα Κύπρου και την Alpha Bank από το 2013 και

έπειτα άρχισαν να παρουσιάζουν σημάδια ανάκαμψης αν και οι τιμές του δείκτη τους ήταν αρκετά μεγάλες.

Όσον αφορά το δείκτη της Ελληνικής Τράπεζας ήταν εμφανής η επίδραση της κρίσης αφού πριν το ξέσπασμα της βρισκόταν σε ικανοποιητικά επίπεδα ενώ κατά τη διάρκεια της κρίσης είχε φτάσει και στο υψηλότερο επίπεδο που έλαβε κατά την υπό εξέταση χρονική περίοδο.

Εμφανής ήταν η επίδραση της οικονομικής κρίσης και στον δείκτη της Τράπεζας Κύπρου αφού από το ξέσπασμα της κρίσης μέχρι και το 2016 βρέθηκε σε χειρότερο επίπεδο απ' ότι ήταν πριν την κρίση. Κατά τη διάρκεια της κρίσης η επιδείνωση του ήταν εμφανής αφού έφτασε σε σημείο να έχει διπλάσια τιμή ο δείκτης της από αυτό που είχε πριν το 2007. Μετά το πέρας της κρίσης και συγκριμένα από το 2011 συνέχισε την αρνητική του πορεία με εξαίρεση ορισμένες περιόδους που παρουσίασε βελτίωση. Το 2013 ο δείκτης της επιδεινώθηκε ραγδαία γεγονός που οφείλεται και στο κούρεμα καταθέσεων των καταθετών της.

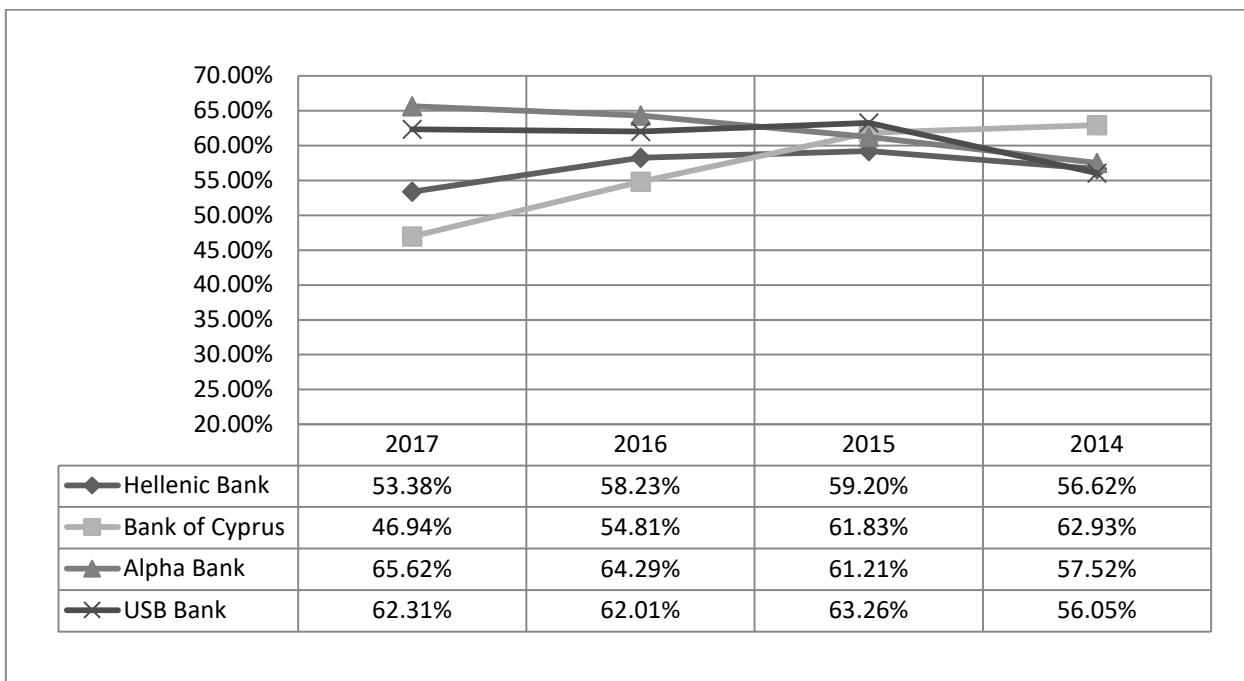
Στην χειρότερη θέση όσον αφορά τη ρευστότητα βρέθηκε η Alpha Bank αφού ο δείκτης της μετά το ξέσπασμα της κρίσης ισούταν με τιμές του 100% και μεγαλύτερες. Κατά τη διάρκεια της κρίσης η επιδείνωση του δείκτη δανείων προς τις καταθέσεις ήταν συνεχής. Μετά το πέρας της οικονομικής κρίσης εξακολουθεί να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα κάτι που την φέρνει αντιμέτωπη με ενδεχόμενο κίνδυνο ρευστότητας.

Τέλος, η USB Bank αποτελούσε την μόνη τράπεζα που παρουσίασε βελτίωση όταν ξέσπασε η κρίση αφού πριν το 2007 κατείχε το μεγαλύτερο δείκτη από τις υπό εξέταση τράπεζες. Το 2016 ήταν η δεύτερη σε σειρά τράπεζα με τον καλύτερο δείκτη δανείων προς καταθέσεις.

4.3. Ποιότητα ενεργητικού

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αποτελούν το μεγαλύτερο πρόβλημα του τραπεζικού τομέα της Κύπρου. Επειδή ο ορισμός των μη εξυπηρετούμενων δανείων δόθηκε το 2014, η εξέταση της πορείας τους θα εφαρμοστεί κατά τη χρονική περίοδο 2014-2017.

Δείκτης μη Εξυπηρετούμενων Δανείων

Διάγραμμα 5. Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων για το σύνολο του δείγματος.

Σύμφωνα με το πιο πάνω διάγραμμα έχουμε μια πλήρη εικόνα του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων των υπό εξέταση τραπεζών για τη χρονική περίοδο 2014-2017. Καθ' όλη την εξεταζόμενη χρονική περίοδο παρατηρούμε ότι οι τιμές που λαμβάνουν οι τράπεζες είναι πάνω από το 50% του συνόλου των δανείων τους με εξαίρεση μόνο την Τράπεζα Κύπρου το έτος 2017. Τα στοιχεία του πίνακα αποδεικνύουν την χαμηλή ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών και τις ζημιές που αντιμετωπίζουν. Ως μέτρο αντιμετώπισης του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα πιστωτικά ιδρύματα προχωρούν στη πώληση χαρτοφυλακίου με μη εξυπηρετούμενα δάνεια για να βελτιώσουν τους ισολογισμούς τους.

Ο δείκτης της Ελληνικής Τράπεζας είχε μια αυξητική πορεία από το 2014-2015 ενώ έπειτα παρουσίασε ελάχιστη βελτίωση. Η μείωση που παρατηρείται κατά το έτος 2017 είναι εξαιτίας της πώλησης χαρτοφυλακίου μη εξυπηρετούμενων δανείων με την οποία είχε προχωρήσει τον Ιούλιο του 2017. Σε σύγκριση και με τις υπόλοιπες εξεταζόμενες τράπεζες παρατηρούμε ότι η Ελληνική Τράπεζα κατέχει τον δεύτερο χαμηλότερο δείκτη ο οποίος ξεπερνά το 50% του χαρτοφυλακίου της.

Η περίπτωση της Τράπεζας Κύπρου είναι αξιοσημείωτη γιατί ενώ το 2014 κατείχε τον υψηλότερο δείκτη σε σχέση με τις υπόλοιπες τρεις τράπεζες, κατά την διάρκεια της εξεταζόμενης χρονικής περιόδου παρουσίαζε βελτίωση με αποτέλεσμα το 2017 να είναι η τράπεζα με τον χαμηλότερο δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Αναφορικά με την περίπτωση της Alpha Bank παρατηρείται αύξηση του δείκτη της από το 2014-2017 με αποτέλεσμα το 2017 να είναι η τράπεζα που κατέχει τον μεγαλύτερο δείκτη κάτι το οποίο οδηγεί στο συμπέρασμα πως η ποιότητα του ενεργητικού της δεν είναι ικανοποιητική.

Τέλος, όσον αφορά την πορεία των μη εξυπηρετούμενων δανείων της USB Bank παρατηρούμε ότι παρουσίασε αύξηση από το 2014. Η USB Bank είναι αντιμέτωπη τον πιστωτικό κίνδυνο καθώς κατέχει ένα υψηλό δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων ο οποίος το 2007 ισούταν με 62,31%.

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή έγινε χρήση παγκόσμιας βιβλιογραφίας για να διαπιστωθούν οι επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στις τράπεζες. Τα συμπεράσματα που εξήχθησαν ήταν ότι η οικονομική κρίση επηρέασε σε αρκετούς τομείς τα τραπεζικά ιδρύματα αφού απότοκα της ήταν συγχωνεύσεις τραπεζών, μεταβολές στις αποδόσεις τους καθώς και καταρρεύσεις μεγάλων τραπεζικών ιδρυμάτων ανά το παγκόσμιο. Αν και η κρίση ήταν παγκόσμια εντούτοις οι επιπτώσεις που είχε στις τράπεζες σε όλο τον κόσμο δεν συμβάδιζαν πάντοτε.

Η οικονομία της Κύπρου δεν έμεινε ανεπηρέαστη από την πρόσφατη οικονομική κρίση γεγονός που διαφαίνεται από την επίδραση που είχε στον τραπεζικό τομέα της. Ο τραπεζικός τομέας είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς της κυπριακής οικονομίας ο οποίος συντελεί στην ανάπτυξη και σταθερότητα της. Η μη αποτελεσματική λειτουργία του τραπεζικού τομέα επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις τόσο στον ίδιο όσο και κατ' επέκταση στην οικονομία. Επομένως η μη εφαρμογή των αρχών εταιρικής διακυβέρνησης για τα πιστωτικά ιδρύματα, συνέβαλε στο ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στην Κύπρο.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής επηρεάστηκαν τόσο η κερδοφορία, η ρευστότητα, η αποδοτικότητα και η φερεγγυότητα των τραπεζών. Μειώσεις παρουσιάστηκαν στις χορηγήσεις και στις καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων ενώ η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων ήταν ραγδαία.

Με βάση τη σχετική βιβλιογραφία και την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της μεταπτυχιακής διατριβής διαπιστώνεται ότι τόσο η κερδοφορία, η ρευστότητα και η

ποιότητα του ενεργητικού των υπό εξέταση τραπεζικών ιδρυμάτων επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση και τις ραγδαίες εξελίξεις που παρουσιάστηκαν στην Κύπρο.

Συγκεκριμένα οι δείκτες κερδοφορίας που αναλύθηκαν φανέρωσαν μειώσεις, οι οποίες διατηρήθηκαν και μετά το πέρας της οικονομικής κρίσης. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο υπήρξαν αυξομειώσεις στους δείκτες αυτούς ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης λάμβαναν θετικές τιμές εντούτοις μετά το 2007 παρουσιάστηκαν στιγμές που τόσο ο δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού όσο και των ιδίων κεφαλαίων λάμβαναν αρνητικές τιμές. Στην ίδια πορεία κινήθηκαν και οι δείκτες ρευστότητας οι οποίοι παρουσίασαν σημαντικές μεταβολές που οδήγησαν στην επιδείνωση τους μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Η πορεία του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων των υπό εξέταση τραπεζών αποδεικνύει ότι τα δάνεια αυτά αποτελούν το μεγαλύτερο πρόβλημα του τραπεζικού τομέα αφού αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του δανειακού τους χαρτοφυλακίου γεγονός που τις φέρνει αντιμέτωπες με τον πιστωτικό κίνδυνο.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alpha Bank Cyprus Ltd (2015), «Ετήσια Έκθεση 2014», https://www.alphabank.com.cy/pdf/oikonomia_katastaseis_2014.pdf, [πρόσβαση 05/05/2019].

Amba, M. and Almukharreq, F. (2013), “Impact of the Financial Crisis on Profitability of the Islamic Banks vs Conventional Banks – Evidence from GCC”, *International Journal of Financial Research*, **4** (3), pp. 83-93.

Andrieș, A., Căpraru, B., Muntean, F. and Ilnatov, I. (2016), “The Impact of International Financial Crisis on Bank Performance in Eastern and Central European Countries”, *EuroEconomica*, **35** (1), pp. 111-126.

Association of Cyprus Banks (2018), “Annual Review 2017-18”, <http://acb.com.cy/wp-content/uploads/2018/06/review2018-final.pdf>, [accessed 30/04/2019].

Association of Cyprus Banks (2017), “Annual Review 2016-17”, <http://acb.com.cy/wp-content/uploads/2017/06/review-final.pdf>, [accessed 30/04/2019].

Bank for International Settlements (2015), “Corporate governance principles for banks”, <https://www.bis.org/bcbs/publ/d328.pdf>, [accessed 29/05/2019].

Bank for International Settlements (2006), “Enhancing corporate governance for banking organisations”, <https://www.bis.org/publ/bcbs122.pdf>, [accessed 29/05/2019].

Central Bank of Cyprus (2018), "Financial Stability Report 2017", https://www.centralbank.cy/images/media/pdf/CBC_FSR_2017_EN.pdf, [accessed 01/05/2019].

Central Bank of Cyprus (2016), "Financial Stability Report 30 September 2015", https://www.centralbank.cy/images/media/pdf/CBC_FSR_30_September2015_en.pdf, [accessed 01/05/2019].

Claessens, S. and Kose, A. (2013), IMF Working Paper: Financial Crises: Explanations, Types, and Implications, USA: International Monetary Fund. Available From: International Monetary Fund <<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Financial-Crises-Explanations-Types-and-Implications-40283>> [accessed 02/04/2019].

Clerides, M. and Stephanou, C. (2009), "The Financial Crisis and the Banking System in Cyprus", *Cyprus Economic Policy Review*, **3** (1), pp. 27-50.

Cyprus News Agency (2019), "Cyprus records fiscal deficit 4.8% and public debt 102.5% of GDP in 2018", <http://www.cna.org.cy/WebNews-en.aspx?a=e39b90539ae44395956acf40f33045a2>, [accessed 30/04/2019].

Dalaien, B. (2016), "Impact of Global Financial Crisis on Banking Sector of India and Jordan", *Academic Journal of Economic Studies*, **2** (1), pp. 79-95.

Eken, M., Selimler, H., Kale, S. and Ulusoy, V. (2012), "The Effects of Global Financial Crisis on the Behaviour of European Banks: A Risk and Profitability Analysis Approach", *ACRN Journal of Finance and Risk Perspectives*, **1** (2), pp.17-42.

Enjalbert, J. and Vincent, A. (2013), "Cyprus: last-minute deal", <https://economic-research.bnpparibas.com/Views/DisplayPublication.aspx?type=document&IdPdf=21992>, [accessed 22/04/2019].

European Central Bank (2017), "Report on financial structures", <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/reportonfinancialstructures201710.en.pdf>, [accessed 01/05/2019].

European Commission (2013), "The Economic Adjustment Programme for Cyprus", http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2013/pdf/ocp149_en.pdf, [accessed 28/09/2018].

Fang, H., Lu, Y., Su, C. (2013), "Impact of the Subprime Crisis on Commercial Banks' Financial Performance", *Panoeconomicus*, **60** (5), pp. 593-614.

Gkionis, I. and Georgopoulos Evangelos (2007), "The Economy of Cyprus: An Overview", Eurobank Research. *Economy & Markets*, **2** (9), pp. 1-15.

Grove, G., DeBruine, M., Lee, J. and Maldonada, J. (2014), "The Profitability and Performance Measurement of U.S Regional Banks Using the Predictive Focus of the Fundamental Analysis Research", *Advances in Management Accounting*, **24**, pp. 189-237.

Hardouvelis, G. and Gkionis, I. (2018), "Quarterly Economic Monitor", *Eurobank Cyprus Research*, **3** (1), pp. 1-27.

Hardouvelis, G. and Gkionis, I. (2016), "A Decade Long Economic Crisis: Cyprus versus Greece", *Cyprus Economic Policy Review*, **10** (2), pp. 3-40.

Hellenic Bank (n.d.), "Our history", <https://www.hellenicbank.com/portalserver/hb-en-portal/en/about-us/who-we-are/overview/our-history>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Hodson, D. and Quaglia, L. (2009), "European Perspectives on the Global Financial Crisis: Introduction", *Journal of Common Market Studies*, **45** (5), pp.939-953.

Hyz, A. and Gikas, G. (2015), "Camels and Greek Banking Sector Performance During the Crisis – An Analysis and Review of the Evidence", *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica*, **5** (316), pp. 27-39.

Independent Commission on the Future of the Cyprus Banking Sector (2013), "Final Report and Recommendations", https://www.centralbank.cy/images/media/pdf/LSE_ICFCBS_Final_Report_10_13.pdf, [accessed 29/05/2019].

Ivashina, V. and Scharfstein, D. (2010), "Bank lending during the financial crisis of 2008", *Journal of Financial Economics*, **97** (3), pp. 319-338.

Luboteni, G. and Hoti, A. (2017), "The Impact of Global Financial Crisis on the Level Of Non-Performing Loans in Commercial Banks in Kosovo", *Współczesne Problemy Ekonomiczne*, **14** (1), pp. 9-25.

Pashardes, P. and Pashourtidou, N. (2013), "Output Loss from the Banking Crisis in Cyprus", *Cyprus Economic Policy Review*, **7** (2), pp. 3-24.

Rapanos, V. and Kaplanoglou, G. (2014), "Governance, Growth and the Recent Economic Crisis: The Case of Greece and Cyprus", *Cyprus Economic Policy Review*, **8** (1), pp. 3-34.

Reinhart, C. and Kenneth, R. (2008), "Is the 2007 US sub-prime financial crisis so different? An international historical comparison", *American Economic Review*, **98** (2), pp. 339-344.

Stephanou, C. (2011), "The Banking System in Cyprus: Time to Rethink the Business Model?", *Cyprus Economic Policy Review*, **5** (2), pp. 123-130.

Stockwatch (2019), «Ολοκληρώθηκε η απορρόφηση USB Bank από AstroBank», <https://www.stockwatch.com.cy/el/article/trapezes/oloklirothike-i-aporrofisi-usb-bank-apo-astrobank>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Stockwatch (χ.χ. α), «Εταιρικό Προφίλ»,
<https://www.stockwatch.com.cy/el/markets/cse/company-profile/HB>, [πρόσβαση
01/05/2019].

Stockwatch (χ.χ. β), «Εταιρικό Προφίλ»,
<https://www.stockwatch.com.cy/el/markets/cse/company-profile/BOCY>, [πρόσβαση
05/05/2019].

Stockwatch (χ.χ. γ), «Ετήσιες Εκθέσεις 2006-2015»,
<https://www.stockwatch.com.cy/el/markets/cse/financial-statements/BOCY>, [πρόσβαση
07/10/2018].

Stockwatch (χ.χ. δ), «Ετήσια Έκθεση 2016, 2018»,
<https://www.stockwatch.com.cy/el/markets/cse/financial-statements/BOCH>, [πρόσβαση
06/05/2019].

Stockwatch (χ.χ. ε), «Ετήσιες Εκθέσεις 2006-2016, 2018»,
<https://www.stockwatch.com.cy/el/markets/cse/financial-statements/HB>, [πρόσβαση
05/05/2019].

Stockwatch (χ.χ. ε), «Ετήσιες Εκθέσεις 2007-2016»,
<https://www.stockwatch.com.cy/el/markets/cse/financial-statements/ABCY>, [πρόσβαση
07/10/2018].

Thakor, A. (2015), "The Financial Crisis of 2007-2009: Why Did It Happen and What Did We Learn?", *The Review of Corporate Finance Studies*, 4 (2), pp.155-205.

United States of America (2011), *The financial crisis inquiry report: final report of the National Commission on the Causes of the Financial and Economic Crisis in the United States*, Washington, DC: Financial Crisis Inquiry Commission.

USB Bank, «Ετήσιες Εκθέσεις 2006-2016»,
<https://www.usbbank.com.cy/default.aspx?tabid=72&it=1&mid=0&itemid=273&langid=1>,
[πρόσβαση 07/10/2018].

USB Bank (χ.χ), «Ιστορική Αναδρομή»,
<https://www.usbbank.com.cy/default.aspx?tabid=75&it=1&mid=0&itemid=269&langid=1>,
[πρόσβαση 03/05/2019].

Zenios, S. (2013), "The Cyprus Debt: Perfect Crisis and a Way Forward", *Cyprus Economic Policy Review*, 7 (1), pp. 3-45.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αγγελόπουλος, Π. (2013), *Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*, Αθήνα: Σταμούλη.

Αρτίκης, Γ. (2010), *Χρηματοοικονομική διοίκηση. Ανάλυση και Προγραμματισμός*, Αθήνα: INTERBOOKS.

Βαρουφάκης, Γ., Πατώκος, Τ., Τσερκέζης, Λ. και Κουτσόπετρος, Χ. (2011), *Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011*, Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ.

Βαρχαλαμά, Ε., Βενιέρης, Ι. και Σαλίμπα, Ζ. (2012), *Επιχειρήσεις. Βασικά Στοιχεία και Έννοιες για τη Συνδικαλιστική Παρέμβαση*. Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ.

Βογιατζή, Μ. και Βογιατζής, Α. (2011), «Η παγκόσμια Οικονομική κρίση και η Ελλάδα Υπάρχουν προοπτικές;», *Proceedings of the 11th International Conference of the Economic Society of Thessaloniki*, 25-27 Νοεμβρίου 2010, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

Δημητρίου-Αργυρίδου, Χ. και Κανάρης, Ε. (2012), «Το χρηματοοικονομικό σύστημα της Κύπρου», στον συλλογιστικό τόμο Ορφανίδης, Α. και Συρίχας, Γ. (επιμελητές έκδοσης), *Κυπριακή Οικονομία. Ανασκόπηση, Προοπτικές, Προκλήσεις*, Κύπρος: Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, σελ. 263-300.

Δουράκης, Γ. (2011), «Παγκόσμια Οικονομική Κρίση και Οικονομικές Πολιτικές: Επιστροφή του John Maynard Keynes», *Proceedings of the 11th International Conference of the Economic Society of Thessaloniki*, 25-27 Νοεμβρίου 2010, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011), «Πράσινη Βίβλος. Το ενωσιακό πλαίσιο εταιρικής διακυβέρνησης», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0164&from=EN>, [πρόσβαση 01/06/2019].

Ζένιος, Σ. (2013), «Η Καταστροφή της Κυπριακής Οικονομίας: από την έλλειψη ευθυκρισίας στην ελλειμματική διαχείριση», https://zenios.files.wordpress.com/2013/10/h-cebacf81ceafcf83ceb7-cf84ceb7cf82-cebacf85cf80cf81ceb9ceb1cebaceaeaf82-cebfceb9cebacebfcebdcebfcceafceb1cf82_cf87cf89cf81ceafcf821.pdf, [πρόσβαση 22/04/2019].

Θειοπούλου, Θ. (2019), «Τράπεζα Κύπρου και Ελληνική οι κυρίαρχοι της αγοράς», <http://www.philenews.com/oikonomia/kypros/article/692958/trapeza-kyproy-kai-elliniki-oi-kyriarchoi-tis-agras>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Καραμούζης, Ν. (2009), «Τα Αίτια της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής Κρίσης και Ο Ρόλος του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος», *Οικονομία & Αγορές*, **IV** (8), σελ. 10-18.

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2019α), «Ετήσια Έκθεση 2018», <https://www.centralbank.cy/images/media/redirectfile/Annual%20Report/CBC-Annual-Report-2018-Greek.pdf>, [πρόσβαση 30/04/2019].

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2019β), «Μητρώο Πιστωτικών Ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Κύπρο», <https://www.centralbank.cy/el/licensing-supervision/banks/register-of-credit-institutions-operating-in-cyprus>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2019γ), «Συγκεντρωτικά στοιχεία για τον Κυπριακό τραπεζικό τομέα (στοιχεία για κερδοφορία, ισολογισμό και κεφαλαιακή επάρκεια) με ημερομηνία αναφοράς 31 Δεκεμβρίου 2018», <https://www.centralbank.cy/el/announcements/aggregate-cyprus-banking-sector-data-profitability-balance-sheet-and-capital-adequacy-data-with-reference-date-31-december-2018>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2019δ), «Στατιστικά Στοιχεία Καταθέσεων και Δανείων των Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI)»,

<https://www.centralbank.cy/el/announcements/monetary-financial-institutions-mfis-deposits-and-loans-statistics-25-04-2019>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2019ε), «Συγκεντρωτικά στοιχεία για τον Κυπριακό τραπεζικό τομέα (στοιχεία για μη εξυπηρετούμενες χορηγήσεις) με ημερομηνία αναφοράς 31 Δεκεμβρίου 2018», <https://www.centralbank.cy/el/announcements/aggregate-cyprus-banking-sector-data-non-performing-facilities-data-with-reference-date-31-december-2018>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2015), «Στατιστικά Στοιχεία Δανείων και Καταθέσεων των Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI)», <https://www.centralbank.cy/el/announcements/29012015>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2014), «Ετήσια Έκθεση 2013», https://www.centralbank.cy/images/media/pdf_el/CBC_2013_AR_GR_interactive.pdf, [πρόσβαση 01/05/2019].

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2013), «Τραπεζικός Τομέας της Κύπρου 2012», https://www.centralbank.cy/images/media/pdf/national_data_2012.pdf, [πρόσβαση 01/05/2019].

Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (2008), «Οικονομικό Δελτίο, Δεκέμβριος 2008», https://www.centralbank.cy/images/media/pdf_el/CBC_EconBuletinDec08_GR.pdf, [πρόσβαση 01/05/2019].

Κολλίντζας, Τ. και Ψαλιδόπουλος, Μ. (2009), «Οι Κρίσεις του 1929 και του 2008 και οι πολιτικές αντιμετώπισής τους», *Οικονομία & Αγορές*, **IV** (8), pp. 2-9.

Κυπριακός Οργανισμός Επενδύσεων και Αξιών Λτδ (2008), «Εισαγωγή Χρεογράφων 2013/2018, Εισαγωγή 1.000.000 χρεογράφων ονομαστικής αξίας €100 το κάθε ένα», <https://www.cysec.gov.cy/CMSPages/GetFile.aspx?guid=4a4e4572-8578-4c0d-857b-cae75522ac0f>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Λεβεντάκου, Π. (2011) «Η Παγκόσμια Κρίση και οι Οικονομικές Πολιτικές. Ο Αντίκτυπος της Οικονομικής Κρίσης στις Αναπτυσσόμενες Χώρες», *Proceedings of the 11th International Conference of the Economic Society of Thessaloniki*, 25-27 Νοεμβρίου 2010, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

Πικής, Γ., Κραμβής, Α. και Νικολάου, Ηλ. (2013), «Έκθεση, Τριμελούς Ερευνητική Επιτροπή για τη Διεξαγωγή Έρευνας Σχετικά με την Κατάσταση στην Οποία Περιήλθε το Τραπεζικό Σύστημα και η Οικονομία της Κυπριακής Δημοκρατίας», https://www.stockwatch.com.cy/media/announce_pdf/Report_Committee_Ypourgiko_3.10_2013.pdf, [πρόσβαση 29/05/2019].

Ρεπούσης, Σ. (2006), *Χρηματοοικονομική Διοίκηση και Διεθνής Τραπεζική*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.

Στατιστική Υπηρεσία (2019α), «Πληθωρισμός, 1960-2018», https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/economy_finance_14main_gr/economy_finance_14main_gr?OpenForm&sub=1&sel=2, [πρόσβαση 30/04/2019].

Στατιστική Υπηρεσία (2019β), «Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία σε Βασικές Τιμές και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε τιμές Αγοράς», http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/economy_finance_11main_gr/economy_finance_11main_gr?OpenForm&sub=1&sel=2, [πρόσβαση 30/04/2019].

Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου (2016), «Ετήσια Έκθεση 2015-2016», http://acb.com.cy/wp-content/uploads/2016/07/2015_2016.pdf, [πρόσβαση 30/04/2019].

Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου (2015), «Ετήσια Έκθεση 2014-2015», <http://acb.com.cy/wp-content/uploads/2016/01/17062015.pdf>, [πρόσβαση 01/05/2019].

Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου (2014), «Ετήσια Έκθεση 2013-2014», http://acb.com.cy/wp-content/uploads/2016/01/2013_2014.pdf, [πρόσβαση 30/04/2019].

Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου (2013), «Ετήσια Έκθεση 2012-2013», http://acb.com.cy/wp-content/uploads/2016/01/2012_2013.pdf, [πρόσβαση 30/04/2019].

Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου (2012), «Ετήσια Έκθεση 2011-2012», http://acb.com.cy/wp-content/uploads/2016/01/2011_2012.pdf, [πρόσβαση 30/04/2019].

Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου (2011), «Ετήσια Έκθεση 2010-2011», http://acb.com.cy/wp-content/uploads/2016/01/2010_2011.pdf, [πρόσβαση 30/04/2019].

Συριόπουλος, Κ. και Παπαδάμου, Σ. (2014), *Εισαγωγή στην Τραπεζική Οικονομική και τις Κεφαλαιαγορές*, Αθήνα: Utopia.

Συρίχας, Γ., Μαρκίδου, Α. και Λουκά, Μ. (2012), «Κυπριακή οικονομία: επιτυχίες του χθες, προκλήσεις του σήμερα και του αύριο», στον συλλογιστικό τόμο Ορφανίδης, Α. και Συρίχας, Γ. (επιμελητές έκδοσης), *Κυπριακή Οικονομία. Ανασκόπηση, Προοπτικές, Προκλήσεις*, Κύπρος: Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, σελ. 1-36.

Τομπάζος, Σ. (2010), *Φυγόκεντροι Καιροί. Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση, 2007, 2008, 2009...*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Τράπεζα της Ελλάδος (2014), *Το χρονικό της μεγάλης κρίσης. Η Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013*, Αθήνα: Κέντρο Πολιτισμού, Έρευνας και Τεκμηρίωσης.

Τράπεζα Κύπρου (χ.χ), «Ορόσημα της Ιστορίας μας», <https://www.bankofcyprus.com/el-GR/who-we-are/boc-at-a-glance/milestones-from-our-history/>, [πρόσβαση 05/05/2019].

Φίλος, Ι., Νεραντζίδης, Μ., Κουτούπης, Α. και Κοντογεώργης, Γ. (2011), «Η Οικονομική Κρίση και η Επισκόπηση της Ελληνικής Οικονομίας: Μια Θεωρητική Προσέγγιση», *Proceedings of the 11th International Conference of the Economic Society of Thessaloniki*, 25-27 Νοεμβρίου 2010, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

Χαννή, Γ. (2019), «Σε επίπεδα 2008 η ρευστότητα στις τράπεζες», <https://www.stockwatch.com.cy/el/article/trapezes/se-epipeda-2008-i-reystotita-stis-trapezes>, [πρόσβαση 05/05/2019].

Χαρδούβελης, Γ. (2013), «Η Ελλάδα μετά την κρίση», *Οικονομία & Αγορές*, **VIII** (4), σελ. 1-13.

Χαρδούβελης, Γ. (2011), «Το χρονικό της διεθνούς και της συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: Αίτια, αντιδράσεις, επιπτώσεις, προοπτική», στον συλλογιστικό τόμο Καραμούζης, Ν. και Χαρδούβελης, Γ. (επιμελητές έκδοσης), *Από τη Διεθνή Κρίση στην Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον*, Αθήνα: Α.Α. Λιβάνη, σελ. 31-128.

Χαρδούβελης, Γ. (2009), «Η χρηματοοικονομική κρίση και το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας», *Οικονομία & Αγορές*, **IV** (8), σελ. 19-45.

Χριστόπουλος, Α. και Ντόκας, Ι. (2012), *Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας*, Αθήνα: Κριτική.

Χρίστου, Λ. (2018), «Επίσημο λουκέτο στον Συνεργατισμό», <https://www.stockwatch.com.cy/el/article/ergasiaka-trapezes/episimo-loyketo-ston-synergatismo>, [πρόσβαση 01/05/2019].